

Paragrapbi aliquod ex Constitut. Benedic. XIV. incipiente Pastor bonus, quæ est 95. tom. I. Bullarii ejusdem.

§. XI. Principes porro, & alios jus Imperii etiam vicario nomine habentes, ac dominia, & republicas, seu personas illorum, & illarum administrationem habentes, vel habere solitas, necnon Episcopos, & alios superiores Prælatos in casibus publicis, qui præfatis literis die Cænz Domini legi consuetis, continentur, etiamsi Romanus Pontifex propter infirmitatem, vel aliam causam ita fuisset impeditus, ut ceteris consuli non posset, absolvere, & absolvi mandare nullatenus valeat.

§. XII. Minusque possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientie tantum absolvere, vel absolvi mandare Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, aut alios cujuscumque qualitatis, status, gradus, conditionis, dignitatis, & præminentie fuerint, qui, vivente Romano Pontifice, de alio quopiam in ejus locum post ipsius mortem eligendo, vel excludendo tractaverint, sufragia interierint, & pactiones fecerint, vel Sede Apostolica vacante, in censuras, seu penas in literis felic. record. Gregorii PP. XV. & Urbani VIII. Prædecessorum Nostrorum super electione Romani Pontificis pro tempore faciendâ, XVII. Kal. Septembris Anno Incarnationis Dominicæ MDCXXI. & V. Kal. Februar. Anno ejusdem Incarnationis MDCCXXV. respectivè emanatis, contentas, quomodolibet inciderint, præterquam si absolvi peterent, Sede Apostolica adhuc vacante; tunc enim absolvi poterunt modo inferius præscribendo, pro tempore vacantis ejusdem Sedis.

§. XIII. Nec pariter possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientie tantum, eos, cujuscumque qualitatis, status, dignitatis, præminentie, & conditionis fuerint, absolvi, & absolvi mandare, qui astrologia judicaria, vel per se, vel per alios, de statu reipublicæ christianæ, sive de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis inquirentes, ejusdem Urb. VIII. Pont. Max. literis, pridie Kalend. April. Anno ejusdem Incarnationis MDCXXXI.

§. XIV. Nec similiter valeat in casibus publicis, etiam in iudicio non deductis violatæ Immunit. seu libertatis ecclesiasticæ ullatenus absolvere, seu absolvi mandare.

§. XXVI. Accipientes munera à Regularibus, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ultra valorem decem scutorum monetæ, contra præscriptum præ Prædecessoribus Nostris Clem. VIII. & Urbano pariter VIII. in suis Constitutionibus XIII. Kal. Julii Anni MDXCIV. & XIV. Kal. Novembris Anni MDCXL. respective editis non absolvat, nisi facta restitutione, vel, si eam de præsentibus nequeant adimplere, cum obligatione eandem, quam primam poterunt, faciendi.

Qui vero infra prædictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos injuncta arbitrio ipsius majoris Pœnitentiarii, seu Confessarii per eum eligendi elemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus, cui de jure faciendâ esset restitutio, si caute fieri possit, erogetur, absolvi, seu absolvi mandare possit.

§. XXXVIII. In casibus vero publicis clausuræ à Monialibus prædictis, vel ab aliis quibuscumque personis, ad malum finem violatæ, delinquentes non absolvat, nec absolvi mandet, nisi pro ipsi Episcopi, seu Ordinarii supplicaverint, & causas Congregationem S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationi Episcoporum, & Regularium præpositam deducti non fuerint.

JUDEUS.

Vide verb. Hebræus.

JUDAICA PROPOSITIO.

Vide verb. Propositiones damnatæ num. 27.

JUDAS ISCARIOTES.

Judas Iscariotes, unde sic dictus? Eusebius & Sanctus Hieronymus ita vocatum volunt, quod in Vico Iscarioth Tribu Ephraim natus esset. Alii quod esset ex Tribu Issachar, & idcirco Issachariothes, nomine vero contrafratri Iscariotes diceretur. Alii denique quod à Vico Carioth, ex Tribu Juda nomen deduxerit; Josue 15. 25. Iscariath hebraice hominem ex Carioth sonat. Sic Clemet verb. Judas de Iscariot, et Patria dictum esse Iscariotem tradit etiam S. Chrysostomus in sermone de prodicione Judæ, Quid mihi, inquit, ejus Patriam dicit, utinam ipsum quoque noscere licuisset. unde errant Ubertinus, & Rubisius, qui Judam somniant esse Picentem, illudque nomen illi inditum à Cariothe Germani Oppidulo, sicuti & errant, qui vel Gallum, vel Germanum fuisse Judam dixerunt, sicut affirmat Card. Lambertini. postea Bened. XIV. de festis D. N. Jesu Christi num. 207.

Argenti triginta à Juda accepti, equid valerent, varie tradunt Auctores, Suarez enim 3. p. tom. 2. disp. 34. red. 1. eos triginta argenteos putat fuisse triginta nummos argenti cunos, qui vel siclum, vel sicli semisse confecerent. Alii quidem sicli valore expenso, intraque ratione ad nostratem monetam, putant Redemptorem nostrum octodecim scutorum Romanorum pretio fuisse venditum. Sic Serry Exercit. 22. Eminenti. Gottus de verit. Religio. Christ. tom. 4. part. 2. cap. 24. §. 1. Marcus vero Georgius Schwartzenz. in Thesuro dissertationum in nov. Testam. Amstelæd. edita anno 1702. tom. 2. pag. 210. dissert. de pretio, quo Salvatore noster estimatus §. 26. commemoratis aliorum opinionibus concludit triginta argenteos, quando venditus est passione Jude Christus dominus, quindecim taleros imperiales conficere. Sic apud Card. Lambert. deinde Bened. XIV. de festis D. N. Jesu Christi num. 229. Calmet in dictionar. verb. Judas de Iscariot sic tradit. De prodendo Jesu cum eis convenit, modo sibi perolverent triginta siclos, nempe 48. libras, & obolos 12. si pro quolibet siclo 3. obolos, & 5. denarios supputemus. Tirinus Commentar. in Matth. c. 26. num. 13. sic habet: nempe triginta argentei sicli, seu triginta florenis belgicis, vel 15. uncis argenti, ut alibi dixit: scilicet in prolegom. de ponderibus, verb. siclus argenti: ibi siclus argenti est semuncia argenti. Quoties legitur argenteus sine adjuncto, intelligitur siclus? ***

JUDEX.

SUMMARIUM.

- 1 Judex unde dictus, & quid sit, ad num. 5.
- 2 Quid opus sit, ut quis legitimus Judex habeatur.
- 3 An Judex loci, in quo delictum patrum est, habeat Jus cognitionis, etiamsi Reus non sit subditus ipsius jurisdictioni.
- 4 Judicem quot sint species, & quæ, ad num. 12.
- 5 Quid competat Judici ecclesiastico, & quid laico, seu seculari, ad num. 23.
- 6 An quis judicare possit in propria causa, ad num. 28.
- 7 Judex carens scientia, & male judicans, vel differens causarum expeditionem sine juxta causa, ad quid teneatur, ad num. 32.
- 8 An Judex possit munera unquam accipere, saltem leviora à partibus sponte oblata, ad num. 41.
- 9 An Judex ecclesiasticus vel laicus possit unquam aliquid recipere, vel exigere sportularum nomine, & quid sportularum nomine intelligatur, ad num. 49.
- 10 An quis possit Judex esse in ea causa, in qua prius fuit Advocatus, & viceversa, ad num. 51.
- 11 An Judex possit judicare secundum sententiam probabilem, relicta probabilior; & quomodo se gerere debeat in equali opinionum probabilitate, ad n. 55.
- 12 Quot & quæ sint Theologorum sententia quoad judicandum juxta allegata & probata etiam contra pro-

- propriam conscientiam, ad numer. 64.
- 65 An possit Judex Juramentum exigere à reis criminaliter inquisitis, dum judicialiter ut principales examinantur.
- 66 Quid jure canonico statutum sit circa Judices synodales.
- 67 Subnectuntur Additiones, & ex aliena manu, ad num. 79.

Judex sic dicitur quasi Jus dicens populo, sive quod jure disceptet, prout expresse habetur in cap. Justum est 1. caus. 23. quest. 2. & in cap. Forus 10. de verbor. significat. (leg. 28. tit. 9. p. 2. Proem. tit. 4. p. 3.)

Hinc definitur Judex, quod sit persona auctoritate publica supremi Principis creata ad finem justitiam faciendi singulis suis subditis juxta regulas legis, & ordinem ab ea præscriptum; Est in re communis; argum. cap. In istis 3. dist. 4. cit. cap. Justum est, & cap. Forus. Unde, ut vides, ad hoc, ut quis sit legitimus Judex, non sufficit, quod sit electus pro tali officio auctoritate supremi Principis, sed insuper, quod servet ordinem justitiae in suis iudiciis proferendis, quia, ut expresse dicitur in citat. cap. Justum est, & cap. Forus; Jure autem disceptare est jure judicare, non est ergo Judex, si non est in eo justitia; & quod illi, quos judicet, sint subditi illius Jurisdictioni, & causa, sumpra quam fert iudicium, sit materia sui tribunalis, aliter ejus sententia esset injusta, quia injuste sibi usurparet potestatem, quam non habet in non suos subditos, cap. Ea, quæ 26. de Regulis Juris in 6. ibi: Ea, quæ sunt à Judice, si ad ejus non spectat officium, vitantur non submittunt. Judex autem loci, in quo est commissum delictum, habet jus cognitionis, quamvis reus aliunde non sit subditus ipsius jurisdictioni, arg. cap. Ibi semper 1. & cap. Qui crimen 18. caus. 3. quest. 6. ubi expresse statuitur, quod Ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur. (Vid. in add. novis. hisp. verb. Medicus ver. Specificæ: Consonat lex 12. & 15. tit. 22. p. 3.)

Judex alius est ordinarius, & alius delegatus. Judex ordinarius est ille, qui potestatem judicandi habet jure proprio, seu ratione officii, aut dignitatis suæ, ac eo ipso, quod est talis, ut Episcopus, Præses provincie, ac hejusmodi, leg. More majorum, & leg. Et quia ff. de Jurisdic. omnium Judic. Judex delegatus est, qui non habet jurisdictionem vi proprii officii, seu eam exercet ex beneficio, & commissione alterius, cuius vice fungitur, leg. 1. §. Qui mandatum ff. de officio ejus, cui mandata est Jurisdic. & leg. Si Prætor ff. eodem, & leg. Sol ff. de Jurisd. omnium Judic. De Judice Delegato, & de iis, quæ ipsum concernunt, vide verb. Delegare, Delegatus per tot.

Quæcumque ad regium patronatum spectant, eorum cognitio privativè competit Supremo Cameræ Consilio: (1) similiter ac in ditionibus Indicis ad regia earum Tribunalia; (2) in ceteris laicalibus in concordia non

(1) Auct. acord. 4. tit. 6. lib. 1. cap. 2. Que en la Camara se vean de aqui adelante todos los negocios tocantes à mi patronazgo real de la Iglesia en estos mios reynos de Castilla, y el de Navarra, & Islas de Canarias, de qualquier calidad que sean: Auct. 5. ejusd. Por la instruccion que se despachò el año de 1888. para la Camara (que habreis visto) mandé que de alli adelante todos los negocios tocantes al patronazgo, asi de Justicia, y como de Gracia, se vean, y determinen en ella; y porque conviene se haga asi, y que no se remitan al Consejo, ni à otro Tribunal: tendreis mucho cuidado de que esto, y lo demás que tocàre à mi patronazgo, se despache, y acabe en ella con brevedad: Remis. 4. ejusd. Recopil. De los pleytos, y negocios de Justicia, tocantes al patronazgo de los reynos de Castilla, Navarra, & Islas de Canarias, se conoce privativamente en el Consejo de la Camara con inhibicion à todos los demás Consejos, Chancillerias, y Audiencias: Remis. 5. ejusd. Por otra Cedu-

Judex alius dicitur à quo, & alius ad quem. Judex à quo est Judex inferior, à quo per appellationem fit transitus ad Superiorem. Judex ad quem est Judex Superior, ad quem à Judice inferiori fit appellatio. Et de iis, quæ concernunt Judicem à quo, & ad quem, vide verb. Appellatio per tot.

Judex alius dicitur Judex domicili, alius Judex de loci, alius Judex contractus, & alius Judex rei, de qua contenditur.

Et de iis, quæ concernunt tales Judices, vide verb. Forum, seu Forus à num. 11. ad 40.

Judex alius est ecclesiasticus, & alius laicus, seu secularis. Judex ecclesiasticus est ille, ad quem spectat cognitio, & decisio causarum ecclesiasticarum, & spiritualium. Judex vero laicus, seu secularis est ille, ad quem spectat cognitio, & decisio causarum laicalium, & secularium; Communis arg. cap. Decernimus 2. cap. Qualiter, & quando 17. de Judicis cap. Nullus Judicium 2. cap. Ex transmissa 6. cap. Licet 10. & cap. Ex tenore 11. de foro competent.

Hinc Judex laicus, seu secularis nullimode potest cognoscere, & judicare de causa ecclesiastica, & spirituali, nec principaliter, nec incidenter; cap. Decernimus 2. cap. Qualiter, & quando 17. de Judicis cap. Nullus Judicium 2. de foro competent. cap. Lator 5. & cap. Causam, quæ inter 7. Qui filii sint legitimi, & similibus; Et communis Doctorum. Idque nec ex delegatione, seu commissione Episcopi, aut alterius Prælati Papa inferioris; Communis per jura adducta sub verb. Delegatus num. 34. Immo judex laicus neque etiam simul cum Clerico sibi per Episcopum adjuncto potest cognoscere, seu judicare de causa spirituali; Glossa in cap. Contingit 8. de arbitris, verb. Spiritualibus. La. man lib. 3. tract. 6. c. 1. num. 2. Reiffenstuel lib. 2. decretal. tit. 1. num. 70. Pirhing lib. 2. decret. tit. 29. num. 34. ubi ex Abbate, & Julio Claro dicit esse communem.

Neque Judex laicus, etiam ex delegatione Episcopi potest cognoscere, & judicare de causa criminali Clericorum; Communis per jura adducta sub verb. Delegatus num. 36. Quinimmo probabilius neque etiam ex delegatione Episcopi potest Judex laicus cognoscere causas mere civiles, quæ contra ecclesias, vel Clericos intentantur; Vide dicta, & adducta ad hoc sub dict. verb. Delegare, Delegatus num. 39. Est tamen probabile etiam contraria sententia per dict. loc. cit. num. 38. Neque Judex laicus potest cognoscere, & judicare de causis connexis cum spiritualibus; tales enim causæ spiritualibus connexæ spectant ad solum Judicem ecclesiasticum; Abbas in cap. Quanto 3. de Judicis num. 5. Barbo. ibid. num. 3. & 4. et alii apud ipsos, Reiffenstuel lib. 2. decret. tit. 2. num. 37. & alii; & id desu-

de Felipe III. su fecha en 7. de Abril de 1603. se estendió la antecedente à todos, y qualesquier negocios tocantes al patronazgo real, incidentes, y dependientes en qualquiera manera, y quando se duda si pertenece, ó no al patronazgo; y para esto basta pedirse por qualquiera de las partes, ó por el Fiscal, u otra persona, ó defenderse, ó excepcionarse por el derecho del patronazgo sin recurso à ningun otro Consejo, ni Tribunal.

(2) L. 1. tit. 6. lib. 1. Ind. Por quanto el derecho del patronazgo ecclesiastico nos pertenece en todo el estado de las Indias: Otroso, por costumbre, prescripcion, ni otro titulo ninguna persona, ó personas, Comunidad ecclesiastica, seglar, Iglesia, ni Monasterio pueдан usar del derecho de patronazgo: por qualquier ocasion, ó causa sea osado à entrometerse en cosa tocante al dicho patronazgo real: L. 47. ejusd. Mandamos à nuestros Virreyes, Presidentes, Oidores, y Gobernadores de las Indias, que vean, guarden, y cum-

sumitur ex *cit. cap.* Quanto, ubi decidunt, quod causa Jurispatronatus, utpote conjunta, & connexa spiritualibus causis, non nisi ecclesiastico iudicio valeat definiri. Orta questione de competentia fori inter iudicem ecclesiasticum, & laicum, debet cognoscere ecclesiasticus; habetur expresse in *cap. Si iudex 12. de sentent. excomm. in 6.* Vide dicta sub *verb. Forum, vel Forus num. 8.*

21. Iudex laicus neque potest supplere negligentiam iudicis ecclesiastici, & proinde Clerici ad secularium Fororum trahi nequeunt, etiam data ipsorum Praetorum negligentia; habetur expresse *in cap. Qualiter, & quando 17. de iudiciis, & tenet Communis Doctorum, teste Reiffenstuel lib. 1. decret. tit. 10. num. 45. & sic tenet Rota in una Oscan. Penitentiaria 10. Aprilis 1595. coram D. Blanchetto allegata à Farinaccio part. 4. lib. 1. consil. 68. E contra tamen iudex eccle-*

non contentis, Iudices inferiores cognoscere, nullus dubitat. (3)

cumplan, y hagan guardar, y cumplir en todas aquellas provincias, y pueblos, é Iglesias de ellas todos los derechos, y preeminencias que tocaren á nuestro patronazgo real: *L. 29. tit. 18. lib. 2. ejusd.* Ordenamos á los Fiscales que tengan gran cuidado de la defensa, y conservacion de la jurisdiccion, patronazgo, y hacienda real:

(3) *Reg. Provis. 13. Septemb. 1769. Ibi:* Sabed que hallandose enterado el nuestro Consejo de los gravísimos perjuicios que experimentan los interesados en los abintestatos, concursos, curadurias, y defensorias de ausentes, viudas, menores, y pobres, por darse lugar á que algunos bienes se oculten, y otros se deterioren gravemente con la detencion en su venta; á fin de evitarlos, resolvió en Auto de once de Abril del año proximo pasado, que el Colegio de Abogados pro-

Discriminis ratio prima facie non apparet, cur data iudicis secularis negligentia in administranda iustitia, competens sit ecclesiasticis; aliter verò laicus, dum ille negligens fuerit: quippe si secularis ad cognitionem in causa ecclesiastica privativa assumendam incapaces considerantur, huius respectu eadem istis inhabilitas, laicis personis, reque temporali, praesentibus assistit. (1) Verum ut omnis ambiguitas è medio tollatur, & nebulæ, si aliqua circa hoc propter animadversa sunt ortæ, dissipentur, opere pretium erit, his ibi insertis pro competens habitis, alienisque esse à cognitione harum causarum ecclesiasticis iudicibus, preventiorem dumtaxat, ne nimium protelatur discursus, qua iure iudico sunt determinata, utpote, (mens ni fallitur) maior efficacia in conservacione regie iurisdictionis eluscescere videtur, quamquam in dubium propter, à Metropolitanis locorum, distantiam Praetorum facultates ampliores esse debent; nihilominus demandatur leges Castellæ super hoc custodiri, primoque obiectum ecclesiasticæ, & secularis iurisdictionis, se mutuo iuvare esse debere, quodcumque in eorum executionem obstaculum radicibus eruendo. (2)

Quidquid sit circa iuramentum à Prelatis Hispanis de legum observacione præstandum, quod necessarium haud videtur, cum legibus adstricti maneant; (3) iudicis in ditionibus ad ejus præstationem tenentur: adeò ut si omiserint, prelati non adipiscuntur possessionem: (4) solumque eis permittitur dum se offert casus aliqua con-

(1) *L. 2. tit. 8. lib. 1.* Jueces Ecclesiasticos, asi Conservadores, como otros qualesquier no sean osados en exceder los terminos del poderio que los derechos les dan en sus jurisdicciones; y si excedieren lo que los derechos disponen, y en la nuestra real jurisdiccion se entremetieren, y la atentaren usurpar, y entre legos sobre causas profanas, allende de las penas contenidas en la ley antes de ésta: *L. 16. tit. 6. lib. 3.* Otrosi, que juren que á todo su real poder, directo, ni indirecto, no procurarán que sean leidas cartas de los Jueces ecclesiasticos, de las quales resulte impedimento á nuestra jurisdiccion real: *Vid. verb. Bannitus, verb. Conservadores, & verb. Forum.*

(2) *L. 3. tit. 1. lib. 3. Ind. Rogamos, y encargamos á los Arzobispos, y Obispos, y á los demás Jueces ecclesiasticos de las Indias, que den la ayuda, y favor necesario en todos los tiempos, y ocasiones, que conenga á las Audiencias, y Ministros reales, para que los Oidores, y Alcaldes, y otros nuestros Jueces administren, y exerzan libremente justicia, y no les impidan el uso de sus officios. L. 4. ejusd.* Deseamos que entre las Jurisdicciones real, y ecclesiastica haya en las Indias toda paz, y conformidad, porque de

siasticus potest supplere negligentiam iudicis laici: habetur expresse *in cap. Ex transmissa 6. cap. Licet 10. & cap. Ex tenore 11. de foro competent. ubi iudice seculari negligente, seu malitiose differente terminationem causæ etiam feudalís, potest adiri iudex ecclesiasticus, ut debitum ei finem imponat, & sic tenent Abbas, Sperellus, Barbosa, Balbus, Tuscus, Maranta, & alii communiter cum Reiffenstuel loc. citat. num. 44. Extra autem casum negligentia iudicis secularis, iudex ecclesiasticus nequit cognoscere, & iudicare de causis mere laicalibus, cap. Licet 10. & cap. Ex tenore 11. de foro competent. cum concordantiis. (Vid. verb. Forum in addit. hisp. vers. Non sunt obliata, & seq.)*

Regulariter nemo potest esse iudex in propria causa; *leg. unic. Cod. Ne quis in sua causa iudicet.* Limitatur tamen hac conclusio, primo in supremis iudici-

pusiese tres de sus individuos, los que estimase mas utiles, zelosos, y prácticos para el empleo de promotor de la sustanciacion de los concursos, abintestatos, y memorias pias de los Juzgados de la villa, sin perjuicio del defensor particular, para que se eligiese uno de los tres: §. IX. Que se actúe de lo que pasa en la visita, á fin de que pueda reclamar qualquier desorden, ó pedir noticia de los patronatos de legos, para que su conocimiento se remita á las Justicias reales, con obligacion de hacer cumplir las cargas, que suele ser el pretexto de la avocacion á dicho Juzgado de la Visita, y cesará con el cumplimiento. §. X. Que sobre esto introduzca los recursos de fuerza, y demás instancias convenientes á indemnizar la jurisdiccion real: *Vid. verb. Eleemosyna.*

la discordia se siguen graves inconvenientes: *Remit. 2. ejusd.* Que se guarden las leyes de estos Reynos de Castilla, que prohiben á los Jueces ecclesiasticos usurpar la jurisdiccion real:

(3) *Vid. verb. Forum.*

(4) *L. 1. tit. 7. lib. 1. Ind.* Por antigua costumbre se ha usado y observado, que los Arzobispos, y Obispos proveidos para las Iglesias de nuestras Indias, antes que se les entreguen las presentaciones, ó executoriales, hagan el juramento contenido en esta nuestra ley. Por tanto mandamos al Presidente, y los del nuestro Consejo de Indias, que quando Nos presentáremos á su Santidad qualesquier personas, que sean proveidos en qualesquier Arzobispados, ú Obispados de las Indias, estando en estos Reynos, antes que les sean entregadas las cartas de presentacion, que para ello se despacharen, ordenen que hagan juramento solemnemente por ante Escribano público, y testigos de no contravenir en tiempo alguno, ni por ninguna manera á nuestro patronazgo real, y que le guardarán, y cumplirán en todo, y por todo como en el se contiene: Y es nuestra voluntad, que si los proveidos estuvieren en las Indias, envíen nuestros Secretarios

bus, qui non recognoscunt Superiorem in ferris, ut Papa, Imperator, Rex, & huiusmodi. Isti enim cum Superiore non recognoscant, nec ullo iure cogantur se submittere iudici inferiori, ideo possunt esse iudices in propria causa; *Bart. in cit. leg. unic. Ne quis in sua causa iudicet, id probans ex leg. Et hoc Titius ff. de hered. instituend. ubi Titus Tiberius in propria causa sententiam dixisse legitur; & sic tenet Glossa in cap. Cum venissent 12. de iudiciis, Abbas ibid. num. 6. Card. Tuscus liter. I. concl. 403. num. 1. & seq. & alii passim. Consultus vero est, quod nec ipsi Supremi Principes iudicent in causis propriis inter ipsos, & suos*

subditos exortis, sed has aliis dijudicandas committant *arg. cap. Nos incompetentes 40. caus. 2. quest. 7. cap. Innouit 1. de maleficiis, ubi Papa injuriosa verba in se prolata non per seipsum punit, sed ea ad terrorem aliorum compescenda committit cupiam inferiori, ut clare patet ex textu, & concordat textus in l. 1. & 2. Cod. Si adversus Fiscum, ubi Imperator in causa Fiscali dat Procuratores, & sic consulunt Glossa, & Bartolus l. c. Antonellus de Regimine Ecclesie lib. 6. cap. 13. §. 3. num. 12. & alii passim, & sic solet esse praxis fere omnium piorum Principum (Lit. E. p. 222.).*

Limitatur secundo in notoria injuria iudici, vel Pra-

consideratione dignus, Supremum Indiarum Senatuum ejusdem conscium reddere, ut de oportuno provideatur remedio: (5) neque ex hoc queri Ecclesiastici possunt: aequaliter etiam in praedictis dominiis Catholica Majestas concipit, ne ultra suos limites Judices quilibet suam extendant potestatem: immò prout servare secularém præcipit, pari modo ecclesiasticam, (6) & brachium impartiendo seculare, non denegari, imperat (7).

Quum aliquod possit dubium forsan se offerre circa causarum civilium, sive criminalium cognitionem, si Actorès, aut Rei fuerint Infideles, Mahometani, vel Sinenses illis dominiis existentes, eo quod pateret adiutus eorum infidelitas, ut iurisdictioni ecclesiasticæ subditos fore intelligerentur, stabilitum manet, nullis in casibus, præter eos, qui contra fidem catholicam, atque christianam religionem notoriè diriguntur, tamquam nullam habentes ab eo, cui naturaliter inest iurisdicchio, cognitionem assumere; (8) quapropter vassallis Indiciis ad suprema eorum tribunalia competit recursus, qui in vim faciendi consistit, dum inter laicos, & rem merè profanam cognoscit; vel vis in cognoscendi, procedendique inferatur modo; si in causa, ecclesiasticis in subsellis ventilata, appellatio haud fuerit admissa, aut in effectum devolutivum tantum; (9) neque fallitur, qui asserat Supremum Indiarum Senatuum cognitionem assumere posse in huiusmodi negotiis; (10) olim im-

las executoriales de los Arzobispados, y Obispos á los Virreyes, ó Gobernadores donde residieren, á los quales asimismo mandamos que no se los entreguen, ni en su virtud se les dé la posesion de los Arzobispados, y Obispos, no haciendo primero el juramento referido ante Escribano público, y testigos, y que de ello dé fé, y hecho, se les dé posesion, y envíen testimonio auténtico del juramento á nuestro Consejo, para que se guarde en él.

(5) *L. 5. tit. 1. lib. 3. Ind. Rogamos, y encargamos á los Arzobispos, y Obispos que no se entrometan; ni embarazen en cosa alguna tocante á la jurisdiccion Real, y quando se otorga algun caso notable, que sea de nuestro servicio, nos den cuenta de él en el Consejo de Indias, para que se provea del remedio que pareciere conveniente.*

(6) *L. 54. tit. 7. lib. 1. ejusd.* Mandamos á los Presidentes, y Oidores de nuestras Audiencias Reales de las Indias, que no impidan á los Prelados, ni Jueces Ecclesiasticos, ni á sus Ministros, ni Oficiales, la Jurisdiccion ecclesiastica, antes para la execucion de ellas les den, y hagan dar todo el favor, y auxilio que se les pidiere, y debiere dar conforme á derecho. *L. 150. tit. 15. lib. 2. ejusd. Ibi:* Den, y hagan dar á los Prelados, y á sus Ministros el favor, y auxilio que conenga para la execucion de la Justicia ecclesiastica.

(7) *L. 153. ejusd.* Mandamos á nuestras Audiencias que no impidan á las Justicias Ordinarias el dar, é impartir el auxilio á los Obispos, y demás Jueces ecclesiasticos, quando le pidieren en los casos por derecho:

(8) *L. 4. tit. 10. ejusd. Ibi:* Rogamos, y encargamos á los Arzobispos, y Obispos de las Islas Filipinas, y de otras qualesquier partes donde lo susodicho pueda tener lugar, que hagan que los Jueces Ecclesiasticos no se introduzcan á conocer de las causas civiles, ni criminales de los Infieles residentes, ó contratantes en las dichas Islas, ó partes, ni procedan contra ellos á prision con censuras, ni penas pecuniarias, sino en casos que expresa, y notoriamente fueren contra nuestra Santa Fé Católica, y religion christiana, y los demás que no fueren de esta calidad los dexen á los Gobernadores, y Capitanes Generales, y demás Justicias nuestras, á quien pertenece su conocimiento.

(9) *L. 134. tit. 15. lib. 2. ejusd.* Ordenamos, y mandamos á nuestras Reales Audiencias de las Indias que no conozcan por via de fuerza de Jueces ecclesias-

ticos en mas casos de los que conforme á las leyes, y Ordenanzas de nuestros Reynos de Castilla, pueden, y deben conocer, y se practican en nuestras Chancillerias de Valladolid, y Granada. *L. 135. ejusd.* En las causas que llevaren á las Audiencias por via de fuerza, solamente declaren si los Jueces ecclesiasticos hacen fuerza, ó no la hacen: *L. 136. ejusd.* Los Presidentes, y Oidores envíen á las provincias, y ciudades de sus distritos la provision ordinaria, para que los Obispos, ó sus Vicarios en los negocios ecclesiasticos que ante ellos se tratan, de que se apela, y se protestare el real auxilio de la fuerza, otorguen las apelaciones, y repongan, y absuelvan llanamente, ó á reincidencia por tiempo de seis meses, menos lo que pareciere, segun la distancia: *L. 36. tit. 5. lib. 2.* Por quanto asi por derecho, como por costumbre inmemorial nos pertenece alzar las fuerzas, que los Jueces ecclesiasticos, y otras personas hacen en las causas que conocen, no otorgando las apelaciones que dellos legitimamente son interpuestas: poren- mandamos á nuestros Presidentes, y Oidores de las nuestras Audiencias de Valladolid, y Granada, que quando alguno viniere ante ellos quejandose que no se le otorga la apelacion que justamente interpone de algun Juez ecclesiastico, den nuestras cartas en la forma acostumbrada en nuestro Consejo para que se otorgue la apelacion: *Audi. acord. 4. tit. 1. lib. 4. cap. 2. Ibi:* Que para en el caso que habiendose litigado entre dos partes en juicio contencioso, y dado sentencia contra la una, ésta apelare al Juez superior, y no se le otorga la apelacion para los efectos en que la tiene permitida el derecho, si se recurre al Consejo por via de agravio, reconociendo que le hay, se socorre al ofendido con el auto de que hace fuerza en no otorgar; y que si por algun Juez ecclesiastico se procede con injusticia notoria en defensa del que la padece, se da el auto medio de que el Juez en conocer, y proceder, como conoce, y procede, hace fuerza.

(10) *L. 4. tit. 2. lib. 2. ejusd. Ibi:* Mandamos, que en conformidad de las ordenes referidas, y de lo que ahora hemos resuelto, conozca el dicho nuestro Consejo de Indias de todas las causas, y negocios de fuerzas que se ofrecieren en estos Reynos, tocantes á ellas, y que pueda dar, y dé las cedulas, provisiones, autos, y mandamientos, que conengán, y sean necesarios, para que los Jueces ecclesiasticos no procedan, y se desistan de las dichas causas, y para el cumplimiento-

Prelato irrogata, quia is non obstante, quod talis causa videatur esse sua propria, potest imponere poenam à jure taxatam, quia tunc procederet ut merus executor. Abbas in cit. cap. Cum venisset 12. de iudicis num. 8. Pirhing l. 1. decret. tit. 1. num. 75. Reifstuel ibid. num. 207. & alii passim. Secus vero ubi poena venit imposita arbitrio iudicis, quia tunc non procederet ut merus executor, sed ut iudex, & cum in tali casu ob affectum propriae causae facile posset in arbitrando excedere modum, ideo posset uti suspectus recusari; arg. cap. Quod suspecti 15. caus. 3. quest. 5.

ac notat Archidiaconus ib. n. 7. Joan. And. in cap. Cum speciali, de appellat. num. 20. Abbas, Pirhing, Reifstuel loc. cit. & alii.

Judex carens debita scientia, & ex culpabili ignorantia male iudicans, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem totius damni causati parti laesae, sive in substantia litis, sive in superfluis expensis; Communis teste Card. de Lugo tom. 2. disput. 37. num. 1. Judex agnoscens errorem à se (quamvis sine gravi culpa) commissum in praedictum litigantis tenetur, si potest citra suam infamiam, impedire errorem, monendo v. g.

immisceri nequibat, mandatis memoriae hispanicis ordinationibus: (11) hodie autem nec nimia occurrit dubitatio: revocatio nam istius determinationis, non habere locum talem recursum in dicto Senatu decernendis, sortita fuit effectum. (12)

Judices eligi debere, in quibus non sit avaritia, quique non cupiditate res augendi temporales suum in commodum tendentes, sed amore justitiae, interque homines pacis conciliandae officium exercent, pro indubitabili, utpote naturaliter animis insitum, est tenendum; nam bursam, & non justitiam quaerere distributionem, alienum est à ratione; ideòque ad personarum acceptionem evitandam, quae maxime praerogativa munerum receptione, sapienter Reges Catholici eos iustitiam administratos, commonefaciunt, quod se abstineant à munerum receptione; in tantum ut non solum eam prohibuerint in genere omnibus Iudicibus, immò retinendo quam foedissimum sit in eis avaritiae malum illud serpens, (13) publicari leges imperarunt, prohibendo specificè iis omnibus, xeniorum, & munerum receptionem, absque ulla Iudicum differentia; in primis Supremi Senatus Consiliarii, Praesidentibus, Auditoribus, aliorumque tribunalium Superioribus Praetoribus, unde alii sumerent exemplum: omnes eorumdem subalternos in tali amplectendo prohibitione; quamvis esculenta, aut poculenta fuerint, sub inhabilitatis poena ad similia officia de cetero obtinenda; (14) est verò demiranda talis legis publicatio, quae alia verificatur dispositio, praecipiens, ut juramentum super hoc, prius ad hujus dignitatis possessionem praestetur: (15) nullis etiam inferioribus Iudicibus praetermissis, quocumque titulo designatis: (16)

miento de lo que asi proveyere, segun, y por los medios, y vias que conviniere, de manera que tenga cumplido efecto lo que asi ordenare, y proveyere, usando en esta parte del mismo poder, y facultad, que para ello tienen los demás Consejos, que conocen de fuerzas: Remis. 28. tit. 4. lib. 2. El Consejo de Indias no puede conocer de causas de fuerzas.

(11) Auto acord. 2. ejud. En la consulta, quanto à las fuerzas eclesiasticas del Consejo de Indias; S. M. manda que el Consejo de Indias no se entrometa à conocer de fuerzas.

(12) Remis. 2. ejud. Auto acord. La l. 14. tit. 2. lib. 1. de la Recop. de Indias fecha en 14. de Julio, 7. y 14. de Noviembre de 1651. Deroga el Auto 2. de este titulo, y manda que el Consejo de Castilla provea otro revocandole, para que conste que sin embargo de él, toca al Consejo de Indias el conocimiento de las fuerzas en estos reynos de los negocios de Indias: se ha buscado el Auto de revocacion, y no ha parecido; y habiendolo hecho presente al Consejo en el mes de Abril de 1745. mandò observar dicha ley de la Recop. de Indias, y derogar el referido Auto 2. de este tit. fecha en 25. de Mayo de 1555.

(13) L. 5. tit. 9. lib. 3. Porque la cobdicia ciega à los corazones de algunos Jueces, y de la torpe ganancia deben huir los buenos Jueces, porque scripto es que buena es la substancia donde el pecado no es en la consciencia, y es muy fea la cobdicia mayormente en aquellos que gobiernan la cosa pública: por ende ordenamos, y mandamos que los Alcaldes Ordinarios, y otros Alcaldes de las Alzadas, y aquel, y aquellos que ovieren de librar los pleytos por comision en nuestra Corte: no sean osados de tomar, ni tomen en público, ni en escondido, por sí, ni por otros, dones algunos de ninguna, ni algunas personas de qualquier estado, ó condicion que sean, de los que ante ellos ovieren de venir, ó vinieren à pleyto, ahora sean dones de oro, plata, dineros, paños, vestidos, viandas, ni otros bienes, ni cosas algunas: L. 55. tit. 5. lib. 2. Otrosi ordenamos, y defendemos, que ningun Oidor, ni Alcalde haga partido directè, ni indirectè, pública, ni secretamente, por sí, ni por interposita persona, con Abogado, ni con Procurador alguno, ni con Escribano, para que le de cosa alguna de su salario, ni de las receptorias, ni

otra dádava para ello; ni eso mismo tengan, ni tomen, ni reciban dineros, ni otra cosa alguna por via de acostamiento, ni dádava de Caballero, ni Prelado, ni otra persona eclesiastica, ni seglar, ni Universidad alguna: y por que mas perfectamente se guarde la limpieza, y se quiten las sospechas de los Jueces de la nuestra Corte, y Chancillerias, especialmente los del nuestro Consejo, y Presidentes, y Oidores, y Alcaldes de las Audiencias, de quienes los otros Jueces han de tomar exemplo; mandamos, y defendemos que: de aquí adelante no puedan tomar ni rescibir por sí mismos, ni por interpositas personas presente, ni dádava alguna de qualquier valor que sea, ni cosas de comer, ni beber: sopena que por el mismo hecho sean avidos por quebrantadores del juramento que tienen hecho por el oficio, y pierdan el juzgado, y oficios. L. 16. tit. 3. lib. 1. Ind. Mandamos, que el Presidente, y los del nuestro Consejo de Indias, y los Fiscales, Secretarios, Relatores, Escribanos de Camara, y los demás Oficiales de él, no reciban cosa alguna dada, ni prestada, ni presentada de los litigantes, ó negociantes, ni de personas que tengan, ó esperen tener con ellos negocios, y asi por lo que esto importa, como por la libertad, y entereza con que deben proceder: (15) L. 6. tit. 5. lib. 2. Ibi: Mandamos que antes que usen de los dichos oficios, hagan juramento en debida forma, y en público, segun se sigue: «Nos Fulano, y Fulano, Oidores &c. juramos à Vos el Rey nuestro Señor, por Dios, y por los Santos Evangelios, do quier, que están escritos: que por amor, ni por desamor, ni por miedo, ni por don, que nos den, ni prometan, que no desviaremos de la verdad, ni del derecho: Otrosi, que no recibiremos don, tierra, ni acostamiento, ni mercedes de ningun grande: y si asi lo hicieremos, Dios Todo-Poderoso nos ayude en este mundo à los cuerpos, y en el otro à las Almas; y sino: é nos lo demande mal, y castigamente.»

(16) L. 1. tit. 6. lib. 3. Primeramente mandamos que todos los que hubieren de ir à qualquier ciudades, y villas: por nuestros Asistentes, ó Gobernadores, ó Corregidores: y quando los provyereamos de los dichos oficios, aunque estén ausentes, hagan juramento en nuestro Consejo de guardar... y no recibirán dádava, ni aceptaràn promesa, ni donacion ellos, ni sus mugeres, ni hijos, de ninguna persona por sí, ni por otro, directè, ni indirectè, durante el tiempo de su oficio: L. 8. ejud. Otrosi mandamos, y defendemos que no lleven otras dádavas: y ansimismo non tomen ropa, ni posada, ni camas de la tal ciudad, salvo por sus dineros: (17) L. 14. tit. 17. lib. 2. Mandamos que los Relatores del Consejo, y Audiencias no resciban, ni tomen cosas de comer, ni beber, ni otra cosa alguna de los pleyteantes, ni de sus solicitadores, aunque digan que lo tomaran para en pago de sus derechos, sino que solamente resciban los derechos que se les debieren; y haciendo lo contrario, mandamos que el nuestro Presidente, y Oidores lo castiguen, conforme à la ley cinquenta y seis, titulo quinto de las Audiencias, que en esto habla. L. 31. tit. 22. lib. 2. Ind. Ningun Relator reciba dádavas en poca, ó mucha cantidad, pena del doblo, y de perjuro, y privacion de oficio.

(18) L. 21. tit. 1. lib. 9. Mandamos que ningun Contador mayor, ni menor, ni Oidores, ni Oficiales de la dicha Contaduria, no puedan recibir, ni reciban dádava, ni presente, ni servicio, ni agradecimiento pedido, ni de grado ofrescido, de ninguna persona que tenga, ó se espere que verisimilmente terná negocio ante alguno de ellos; lo qual no reciba por sí, ni por otro directè, vel indirectè, aunque sean cosas de comer, y beber, y aunque sean dadas despues de

oculte partem laesam; ut sibi appellatione, vel alio simili remedio consulat, quia hoc pertinet ad debitam sui muneris executionem, & quia aliquo, si dum potest, non impedit suum errorem, imputabitur jam ei quasi conservanti, id quod propter inadvertentiam inculpabilem prius non imputabitur, Lugo l. c. n. 3. arg. à simili per tradita communiter in cap. Præterea 7. de testibus cogenis. (Vid. leg. 24. 25. 26. & 27. tit. 22. p. 3. ubi decernuntur poenae in iudices male iudicantes, sive ex imperitia, odio, aut amore, vel alicujus rei acceptione: de eo etiam agitur qui iudici offert seu tradidit, ut injuste pronuntiet, & quid de re est efficiendum, ea tradita).

Judex carens necessaria scientia ad suum officium non potest absolvi, nisi facta renuntiatione officii, vel nisi firme proponat renuntiare, quia nemo potest retinere officium, cujus munia obire non potest, nisi cum damno, vel periculo proximi; ita Sanctus Thom. 2. 2. quest. 76. art. 2. Farin. 3. p. quest. 3. art. 16. Regin. l. 25. num. 675. Cajetanus Navarrus, & alii passim.

Judex mortaliter peccat contra suum officium differendo valde notabiliter causarum expeditionem sine justa causa, & tenetur restituere parti laesae damna, & expensas, quae ex iniqua dilatione secute sunt, quia est earum injusta causa, Silvester verb. Judex quest. 12. Clavis Regia lib. 12. cap. 12. num. 8. Navarr. Bonacina & alii communiter.

Judex tenetur abstinere à receptione munerum, tum jure divino, tum jure humano. Jure divino est expresse prohibita iudicibus munerum acceptio; Exodi 23. ibi: Non accipias munera, quae etiam execrantes prudentes, & subvertunt verba iustorum; Deuter. 16. ibi: Non accipias personam, nec munera, quae caecant oculos iudicum. Eccles. 20. ibi: Xenia, & dona caecant oculos iudicum. Et Is. 1. acriter reprehendunt iudices diligentes munera, ibi: Principes infideles, socii furum, omnes diligit munera, sequuntur retributionem, & similiter Michae 3. ibi: Principes ejus in muneribus iudica-

bant, & Sacerdotes in mercede docebant, & Propheta ejus in pecunia divinabant, & alibi saepe consimiliter. Contra vero commendatur iudex munera respiciens L. 3. ibi: Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelis habitabit, & Samuel 1. Reg. 12. commendat se populo dicens: Si de manu cuiuspiam munus accepi, & Ps. 24. commendatur qui munera super innocentem non accipit, & alibi saepe consimiliter. Jure humano est expresse prohibita iudicibus munerum acceptio in leg. Plebiscito ff. de offic. Praesid. leg. Solet ff. de offic. Proconsulis, Authentic. Novo jure Cod. de poena iudic. Authent. de iudicibus §. Nullo quoque, & §. sequenti, Authent. Ut iudices sine quoquo suffragio fiant, l. 1. Cod. ad leg. Juliam repetundarum, & alibi saepe, in quibus & munera prohibentur, & poenae statuuntur. Juri civili concordat Jus canonicum, in cap. Iudices 23. c. Jubemus 126. caus. 1. quest. 1. cap. Non sane 15. caus. 14. quest. 5. cap. Cum ab omni 10. de vita & honest. Clericor. cap. Statutum 11. de rescriptis in 6. §. Insuper cap. Romana 1. de censibus in 6. §. Procuraciones, & cap. Exigit 2. eod. in 6. & alibi saepe.

Judex contra supradictas prohibitiones accipiens notabilia munera, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem; habetur expresse in leg. 3. & sequenti ff. ad leg. Juliam repetundarum, & leg. Jubemus, Cod. eodem, & cap. Statutum 21. de rescriptis in 6. §. Si aliquid autem, ubi statuitur, quod nec remissio dantis liberat Iudicem Delegatum ad obligationem restituendi munus acceptum, ibi: Si quid autem contra constitutionem praesentem accipit, ad ipsius restitutionem integram teneatur, nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura eidem. Et hanc restituendi obligationem optime novit Samuel Propheta 3. Reg. 12. ubi aperto ore dicebat ad populum: Loquimini de me... Si de manu cuiuspiam munus accepi, & contemniam illud hodie, restituamque vobis; Et talem restituendi obligationem jam indicaverat Isaias cap. 1. ubi appellat Iudices diligentes munera, socios furum, ibi: Socii furum, omnes di-

necedum comprehenduntur causarum Relatores, (17) Regiique Calculatores patrimonii (18): verum etiam usque ad Bullae Sanctae Cruciatæ D. Commissarium Generalem extenditur talis receptionis prohibitio (19). Humanae conditionis cognitio ad sic decernendum ansam praebuit, ut poenae formido eos terreat, quos virtutis amor non movet: eripianturque abusus, qui reclam justitiae administrationem impediunt.

Nullum constituitur circa praemissa discrimen inter Castellanas, Indicaeque leges: ad literam observantur illae: & ne praetextu inopiae, sustentationisque incongruae, avaritiae Iudicum aditus pateat, pari cura similibus receptio fuit prohibita (20).

diva, ni aceptaràn promesa, ni donacion ellos, ni sus mugeres, ni hijos, de ninguna persona por sí, ni por otro, directè, ni indirectè, durante el tiempo de su oficio: L. 8. ejud. Otrosi mandamos, y defendemos que no lleven otras dádavas: y ansimismo non tomen ropa, ni posada, ni camas de la tal ciudad, salvo por sus dineros: (17) L. 14. tit. 17. lib. 2. Mandamos que los Relatores del Consejo, y Audiencias no resciban, ni tomen cosas de comer, ni beber, ni otra cosa alguna de los pleyteantes, ni de sus solicitadores, aunque digan que lo tomaran para en pago de sus derechos, sino que solamente resciban los derechos que se les debieren; y haciendo lo contrario, mandamos que el nuestro Presidente, y Oidores lo castiguen, conforme à la ley cinquenta y seis, titulo quinto de las Audiencias, que en esto habla. L. 31. tit. 22. lib. 2. Ind. Ningun Relator reciba dádavas en poca, ó mucha cantidad, pena del doblo, y de perjuro, y privacion de oficio.

(18) L. 21. tit. 1. lib. 9. Mandamos que ningun Contador mayor, ni menor, ni Oidores, ni Oficiales de la dicha Contaduria, no puedan recibir, ni reciban dádava, ni presente, ni servicio, ni agradecimiento pedido, ni de grado ofrescido, de ninguna persona que tenga, ó se espere que verisimilmente terná negocio ante alguno de ellos; lo qual no reciba por sí, ni por otro directè, vel indirectè, aunque sean cosas de comer, y beber, y aunque sean dadas despues de

fenescidos los negocios, sopena: L. 55. tit. 1. lib. 8. Ind. Mandamos à los Contadores de cuentas, que no reciban, ni puedan recibir dádavas, ni presentes, aunque sean de cosas de comer, de ninguna persona que tenga cuentas que dar, ó negocios ante ellos, ni que se pueda esperar, que verisimilmente los podrá tener: L. 16. tit. 4. lib. 9. ejud. Ordenamos, y mandamos à nuestros Jueces Oficiales de Registros de las Islas de Canaria, que no puedan directa, ni indirectamente: recibir dádavas, ni presentes, ni otra cosa: (19) L. 10. tit. 10. lib. 1. cap. 32. Que el Comisario General, ni otro alguno Official nuestro de la dicha Cruzada, ó subsidio no reciban directè, ni indirectè, ninguna dádava, ni presente, ni cosa alguna de mas de sus derechos, aunque sean cosas de comer, de Tesorero, ni de otra persona alguna que tenga, ó verosimilmente se espere que terná negocios ante ellos: (20) L. 68. tit. 16. lib. 2. Nuestros Presidentes, y Oidores no hagan partido con Abogado, ni Receptor, sobre que les den parte de su salario, ó receptoría, ni puedan recibir cosa alguna aunque sea de comer: y lo mismo se entienda con sus mugeres, & hijos, pena de perjuros, y de perdimiento de sus Oficios: conforme está prevenido por las leyes de estos Reynos de Castilla, y de este titulo. L. 70. ejud. Ibi: Sustentense de sus haciendas, y salarios, sin valerse de otros medios, pues todos son prohibidos en sus personas, mugeres, y hijos:...

diligenti munera; Fures autem non possunt obtinere remissionem peccati furti, nisi restituant ablatum, cap. Peccatum 4. de Regulis juris in 6. ibi: Peccatum non dimittitur, nisi restituant ablatum. Unde in cap. Qui recte 67. caus. 11. quest. 3. expresse dicitur: Qui recte iudicat, & premium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, qui iustitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecunie vendit &c.

36 An autem talis restitutio sit pro foro conscientie facienda ante sententiam condemnatoriam, seu declaratoriam delicti? variant Doctores. Molina enim, Vasquez, Lessius, Fagundes, Villalobos, Dicastill. Diana apud Moyam tom. 1. tract. 6. dist. 4. quest. 3. d. n. 5. Haunold. cum La Croix l. 4. num. 1502. & alii cum Cardin. de Lugo tom. 3. disp. 37. num. 134. docent non teneri ad restitutionem ante sententiam condemnatoriam, seu saltem declaratoriam delicti. Silvester vero, Medina, Corduba, Sotus, Vega, & alii apud Molinam tom. 1. tract. 2. disp. 88. & apud Card. de Lugo tom. 2. disp. 37. num. 133. sustinent teneri ad restitutionem etiam ante sententiam supradictam. In hac autem Doctorum varietate hoc pro certo tenendum est, quod ea, quae ad remediandam vexationem, aut sententiam iniustam, aut aliter involuntarie data sunt, debent a Iudice restituui ante omnem sententiam, quia iniustus dominus sunt accepta, & ideo non est translatum dominium, & idem est, si Iudices per legem alicuius expresse reddantur inhabiles ad acquirendum munus receptorum dominium, uti notant omnes cum Sanchez, & La Croix loc. cit. n. 1502. Rosignol. de rest. 1. disquis. 1. §. 4. n. 22.

38 Et hanc inhabilitatem in Iudicibus ad acquirendum munus receptorum dominium videtur statuisse iura in leg. Plebiscito ff. de off. Praesidis, & l. Solet §. fin. de off. Proconsul. & cap. Statutum 1. de Rescriptis in 6. §. Si quid autem, ubi statuitur, quod si Iudex Delegatus aliquid recipiat, teneatur ad restitutionem, non obstante remissione eius, qui dedit, ut patet ex verbis praedictis allatis supra num. 35. Nec ex consuetudine possunt Iudices illa acquirere, & retinere, ut colligitur ex cap. Cum ab omni 10. de vita, & honest. Clericorum, & expresse dicitur in ejs Summario per verba infra adducenda sub n. 43. Lessius lib. 2. de iustitia, & iure cap. 14. dub. 9. num. 72. in fin. Rosignol. de restitutione 1. disquis. 1. §. 4. num. 22. & alii. Et ratio est, quia ad hoc, ut valeat praescriptio, requiritur, ut praescribens sit capax possessionis civilis suo nomine, cap. Si diligenti, de praescriptio. nec enim sine possessione stare potest praescriptio; Tales autem Iudices nequeunt possidere, cum ipso iure reddantur inhabiles, & incapaces ad acquirendum munus receptorum dominium. Ubi vero iura non reddant Iudices inhabiles ad acquirendum tale dominium, stante consuetudine legitime praescripta, sciente Superiore, & non contradicente, possunt Iudices seculares sponte oblata iuste recipere, ut ex multis solide probat Rosign. loc. citat. num. 20. & alii.

41 Potest tamen Iudex recipere a partibus sponte oblata leviora munuscula, pro quibus non est periculum, quod pervertatur, seu corrumpatur ipsius Iudicium, quia in istis cessat ratio prohibitionis, & cessante ratione, seu causa prohibitionis, cessat ipsa prohibitio, seu lex prohibens; leg. Adigere §. 2. ff. de iure patronat. Hinc cap. Statutum 1. de Rescriptis in 6. §. Insuper: permittitur Iudici recipere esculentum, vel poculentum, quod paucis diebus consumi possit, ibi: Nisi forsitan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis contrahi possit diebus, & concordat ius civile in leg. Solent §. 3. ff. de off. Proconsul. ubi licet Proconsul prohibeatur accipere dona, & munera notabilia, non tamen dona, & xenia exigua; Vide verb. Xenia num. VI.

42 Iudex ecclesiasticus, sive ordinarius, sive delegatus nihil recipere potest sportularum nomine, cap. Cum ab omni 10. de vita, & honest. Clericor.: "Nos attendentes, quod ad hoc vobis, & aliis Clericis sint ecclesiastici redditus deputati, ut ex ipsis honeste vivere debeatis... ideoque mandamus, quatenus ab huiusmodi exactionibus de cetero abstinentes vigorem iudi-

ciarium gratis studeatis litigantibus impertiri." Et in ejus summario sic expresse dicitur: "Ecclesiastici Iudices, & Delegati gratis iudicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quorundam Iuris, etiamsi hoc habeat consuetudo." & sic tenent Abbas ibid. num. 9. Engel lib. decretal. tit. 32. num. Reiffenstuel ibid. num. 19. & alii. Et de Iudice Delegato habetur etiam expresse in cap. Statutum 11. §. Insuper, & §. Assessorem, de Rescriptis in 6. ubi §. Si quid autem: subjungitur teneri Iudicem ad integram restitutionem muneris recepti, non obstante remissione ei facta a dante; Et concordat cap. Exigit §. final. de Censibus in 6. & Clement. Nolentes §. Quod si secus de Hereticis: ubi pariter liberalis remissio dantis non eximit recipientem ab obligatione restitutionis.

43 Iudex Laicus Delegatus potest exigere sportularum nomine certam quotam pecuniae, videlicet duos aureos a principio, & alios duos aureos in fine litis ab utraque parte litigantium prestandos, dummodo summa, pro qua litigatur, centum aureos excedat; Ita habetur in Authent. de Iudicibus §. Ne autem collat. 6.

44 Iudex autem Laicus Ordinarius nequit aliquid recipere sportularum nomine, quia is iam aliunde habet salarium sibi a Principe, vel Republica constitutum; sic expresse evincitur ex l. Plebiscito ff. de off. Praesid. & leg. Solet ff. de off. Proconsul. & notat Glossa in l. 3. Cod. de panis Iudic. & tenet Engel lib. 1. decret. tit. 32. num. 12. Reiffenstuel ibid. num. 18. Silvester verb. Iudex 1. num. 15. quest. 8. Rosignol. loc. cit. num. 3. Molina tom. 1. de iustitia disp. 83. citans plures alios; Lugo tom. 2. disp. 37. num. 123. ubi testatur de communi, & dicit, quod Iudex habens sibi assignatum certum, & determinatum stipendium pro suis actionibus, iam debet illas ex iustitia, & per consequens non potest aliud pretium pro illis accipere, & si recipiat, cum iniuste illud recipiat, debet restituere.

45 Si autem Iudex sive Ordinarius, sive Delegatus, sive Ecclesiasticus, sive Secularis, non habeat sibi assignatum stipendium, nec congruum sustentationem, poterit pro Iudiciis sibi commissis exigere sportulas, seu honoraria. Apostolus enim 1. ad Corinth. cap. 9. num. 7. dicit: Qui militat suis stipendiis utitur? & ibid. n. 13. subjungit: Nescitis quoniam qui in Sacario operantur, quae de Sacrario sunt, edunt, & qui Altari deserviunt, cum Altari participant; & Matth. 10. num. 10. dicitur: Dignus est operarius cibo suo. Lucae 10. num. 7. Dignus est enim operarius mercede sua. Deuteronomio 25. n. 4. habetur: Non ligabis os bovis terentis in area frugis suas, & haec omnia allegantur ab Apostolo 1. Timoth. cap. 5. num. 18. ibi: Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti: Et dignus est operarius mercede sua; & concordat cap. Cum secundum 6. de praebend. ibi: Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere debeat de Altari, & qui ad onus eligitur, non debeat repelli a mercede &c. cap. Charitatem 45. caus. 12. q. 2. ibi: Iustum namque est, ut illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium, cum similibus; & sic tenent Layman lib. 3. tract. 4. num. 9. La Croix lib. 4. n. 1503. Lugo loco citat. n. 125. Haunold. Rosignolus; & alii. (Vid. in C. pag. 17. in add. hinc.)

46 Sportulae sunt quaedam vasa, in quibus aliquid reponi, ac deferri solet, & praecipue apud antiquos erant capae pecuniae condendae causa paratae, ac consuetudo tulit, ut sportulae pro ipsa pecunia usurperentur. Ea enim pecunia sportulae dici coepit a sporta, seu sportella, receptaculo maioris summae pecuniarum. Unde pecunia illa, quae Iudicibus, vel Viatoribus, id est executoribus litium, ac negotiorum pro salario dabatur, sportulae sunt appellatae; Calvini in Magno Lexico Juridico verb. Sportula; ubi adducit ad hoc Rubri. de sportulis, variasque alias leges. Hinc quantum ad praesens sportularum nomine intelligitur salaria, seu honoraria Iudicibus pro causis Iudicialibus in certa quota pecuniae a partibus litigantibus praestanda, prout habetur ex Rubrica leg. 3. tit. 2. Cod. de sportulis, sumpibus in diversis iudiciis faciendis.

47 Iure naturae illicitum est Iudici ob munus acceptum post-

postponere cum damno causas eorum, qui diutius expectarunt, & citius expediri deberent; Certa, & Communis cum Card. de Lugo loc. c. num. 125. Haunold. num. 58. La Croix loc. cit. num. 1500. Non est autem Iure naturae illicitum Iudici propter munus acceptum causas expedire unam causam, quam aliam, quando ille causae aequo cito expediri debent, & in arbitrio ipsius est prius expedire, quam vult, quia per hoc non facit aliis injuriam, & aliunde in gratiam remunerationis suscipit novam obligationem prius expediendi ejus causam; quae obligatio, cum sit utilis remuneratori, videtur pretio aestimabilis, Diana part. 3. tract. 5. resolut. 45. Rosignol. de restitutione 1. disquis. 1. §. 4. num. 8. quibus videtur consentire Layman lib. 3. section. 5. tract. 4. num. 9. La Croix loco citat. num. 1500. & alii. Qui tamen merito dicunt cavendum esse, ne propterea hac expeditis causae propter pecuniam sit conjuncta cum alterius injusto damno, quia cum motivo accelerationis causae ob munus acceptum subingreditur etiam praesumptio favoris in meritis causae. Unde quamvis talis acceptio munerum non sit illicita Iudici de Iure naturae, videtur tamen esse ei illicita de iure positivo per iura adducta sub num. 33. & seq. (Praeter hic subiectum vid. verb. Xenia.)

50 Iudex non potest quicquid esse in causa, in qua fuit prius Advocatus; leg. Eos, in principio. Cod. de appellat. & leg. Praeter, de jurisd. omnium Iudic. cap. Nullus unquam 1. & cap. Nullus introductus 5. caus. 4. q. 4. Et ratio est, quia ejus Iudicium haberetur suspectum, & praesumptio staret contra ipsum specialis affectionis, quam habere ad eam partem ad se olim iam defensam, ut cum communi Doctorum docet Sanchez lib. 3. consil. cap. unic. dub. 26. Bartolus in leg. Quisquis vult, Cod. de Postulando; Reiffenstuel lib. 1. decretal. tit. 37. num. 39. Potest tamen de contra quicquid fieri Advocatus in causa, in qua fuit prius Iudex, quia tunc cessaret dicta suspicio, & praesumptio. Nec illam ius extat prohibens eum a tali Advocacia; Communis.

52 Iudex non potest judicare secundum sententiam minus probabilem, relicta probabiliori; Communis, ac certa, propter sequentem propositionem 2. in ordine ex merito damnatis ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. ibi: Probabiliter existimo Iudicem posse judicare iuxta opinionem etiam minus probabilem. Nec potest Iudex in aequali probabilitate opinionum utriusque partis litigantium ullatenus accipere pecuniam, seu munera pro ferenda sententia in favorem unius praeter alio; Communis etiam, ac certa propter sequentem propositionem ordine 26. ex merito damnatis ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. ibi: Quando litigantes habent pro se opiniones aequo probabiles, potest Iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius praeter alio.

54 Quando cunctis bene perpensis apparent adhuc Iudici aequo probabiles, atque per omnia aequales rationes, & probationes utriusque partis, tunc in pari causa pro Reo, vel pro Possessore est iudicandum; cap. Cum sunt 11. de regulis juris in 6. ibi: Cum sunt pariter iura obscura, Reo favendum est potius, quam alicui, leg. Favorabiliores 167. de regulis juris, ibi: Favorabiliores Rei potius, quam Aduersus habentur, cap. In pari 65. de regulis juris in 6. ibi: In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis; leg. In pari 170. de regulis juris, ibi: In pari causa possessor potior haberi debet; cap. Ad aures 6. de praescriptionibus, ibi: De iure melior est conditio possidentis, & cap. Ex literis 3. de probationibus, ibi: Quod si amborum pariter testes sunt aequo id noi, possessoris testes praefertuntur, cum prompiora sint iura ad absolvendum, quam ad condemnandum. Excipiuntur tamen causae privilegatae, liberales, seu favorabiles, v. g. matrimonii, libertatis, dotis, ac testamenti, quia in aequalitate probationum iudicatur pro causa liberali, seu favorabili, textu expresso in cit. cap. Ex literis: ibi: Praeterquam in liberali causa, in qua, si utriusque partis testes aequales fuerint, pro libertate sententia praefertur, Et Glossa communiter recepta ibid. verb. In liberali: ubi excipit dictas causas in his duobus versibus contentas.

Stat Testamentum, Libertas, Cohajugium, Dos, Si sum aequalis, qui producantur utrinque.

Et expresse excipiuntur dictae causae in cap. Duobus Iudicibus 26. de sententia, & re iudicata, ibi: Tenet pro Reo, non pro Aduersus, sententia, nisi in causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso fuerit promulgata.

56 Iudex regulariter loquendo iudicare debet secundum allegata, & probata; Communis, ac certa, et certis Iuribus in cap. Iudices 4. caus. 3. quest. 7. in cap. Cum aeterni Tribunal. 1. de sententia, & re iudicata in 6. & in l. Rem non novam C. de Iudicibus, cum similibus. An autem Iudex debeat iudicare secundum allegata, & probata etiam contra propriam certam scientiam, tres sunt opinioniones, duae extremae oppositae, & una media inter utramque. Prima sententia absolute, & universim Iudicem posse, ac debere semper in quaevisque causa iudicare secundum allegata, & probata, etiam contra propriam conscientiam, si nullum medium superest effugiendi, & praesertim liberandi v. g. quem ipse Iudex privata scientia certo scit esse innocentem, & secundum allegata, & probata comparat nocens, & reus morte dignus; & hanc sententiam tenet expresse S. Thomas 2. 2. quest. 64. art. 6. ad 3. ubi sic praecise dicit: Iudex, si scit aliquem innocentem esse, qui falsis testibus convincitur, debet diligenter examinare testes, ut inveniat occasionem liberandi innocentem, sicut Daniel fecit. Si autem hoc non potest, debet cum Superiori relinquere iudicandum. Si autem hoc non potest, non peccat secundum allegata, & probata sententiam ferens, quia ipse non occidit innocentem, sed illi, qui eum asserunt nocentem, & universim quest. 67. art. 2. & sic tenent Cajetanus, Sotus, Navarrus, Paludanus, Alenis, Thomas Sanchez, Bartolus, Julius Clarus, Covarrubias, Joannes Andreas, & alii apud Card. de Lugo disp. 37. sect. 4. num. 42. argum. cap. Iudices 4. caus. 3. quest. 7. ubi ex verbis S. Ambrosii habetur: Bonus Iudex nihil ex arbitrio suo faciat, & domestica proposito voluntatis, sed iuxta leges, & iura pronunciat, scilicet Iuris obtemperat, non indulget propriae voluntati, nihil paratum, & meditata domo refert: sed sicut audit, ita iudicat, & iudicium se habet negotii natura, decernit, obsequitur legibus, non adversatur. Et Glossa ibidem; & alia Glossa in cap. Pastoralis 28. §. Quid vero, de Officio Delegati, & alia Glossa in cap. Perniciosam 1. de Officio Iudicis Ordinarii, ubi sic expresse dicit: Iudex debet iudicare secundum allegata, & secundum canones, & leges; & non secundum conscientiam; argum. cap. Summopere 7. in q. 3. & leg. Illicitas §. Veritas ff. de Officio Praesid. in cuius Summario sic expresse dicitur: Iudex debet iudicare secundum allegata, & probata, non autem secundum conscientiam.

59 Secunda sententia extreme opposita prima docet in nulla causa posse Iudicem iudicare secundum allegata, & probata contra propriam conscientiam, & condemnare quem privata scientia certo scit esse innocentem; Sic tenent Abbas Panormitan. in citat. cap. Pastoralis, §. Quia vero num. 8. circa finem, de officio Delegati, Nicolaus de Lira in Exodi cap. 23. Rovella verb. Iudex, Angelus verb. Iudicare, & alii, quos citat Lugo disp. 37. sect. 4. n. 42. & Lessius lib. 2. cap. 26. num. 84. Pontas verb. Iudex car. 3. ubi etiam solvit fundamenta prioris sententiae. Et ratio istorum est, quia Iudex ferendo sententiam contra privatam suam certissimam scientiam seipsa mentietur, aliud enim dicere, quam scias, mendacium est, atque intrinsece malum, & nunquam licitum; Unde Exodi 23. sic expresse praecipitur omni Iudici: Non suscipies vocem mendacii.... Nec iudicio plurimorum acquiesces sententia, ut ad vera devies. Et Apostolus ad Rom. 14. sic scribit: Omne, quod non est ex fide, peccatum est, id est omne, quod fit contra conscientiam, peccatum est, ut explicat Sanctus Ambrosius relatus in cap. Querae hic §. Illud autem, de panis. disp. 3. Tum quia praesertim in criminalibus nullimode potest habere locum prima sententia, quia nullo modo licet Iudici condemnare ad mortem, quem certissime scit esse innocentem, suprema lege Dei id pro-

híbente Exodi 23. ibi: Insonem, & justum non occides, quamvis enim per leges humanas teneretur Judex condemnare ad mortem secundum allegata, & probata ostensum reum, quem ipse privata scientia scit certissime innocentem, adhuc tamen non posset licite ipsum condemnare, ratione dicte legis divinæ id prohibentis, cum contra legem divinam, & naturalem nihil valeant leges humanæ; arg. cap. Inferior 4. dist. 21. cap. Cum inferior 16. de majori. & obediens. Clementin. Ne Romani, de election. (Vide verb. Lex in add. novis).

60 Tertia sententia duabus aliis probabilior, docet, quod si nulla media declinandi officium Judicis supersint; possit quidem Judex secundum allegata, & probata contra propriam scientiam licite ferre sententiam in civilibus, & causis criminalibus, ubi solum agitur de pœna pecuniaria, privationis officii, vel honorum; Non autem in criminalibus majoribus, in quibus agitur de pœna vitæ, vel mutilationis; Sic tenent Imola, & alii Juristæ in Leg. A Divo Pio ff. de re judicata, Pirhing. l. 1. dec. tit. 32. num. 5. & 10. Reiffenstuel ibid. num. 40. Clingesperger lib. 4. Institut. tit. 17. quest. 4. Adrianus quodlib. 2. punct. 3. & quodlibet. 6. art. 3. Lessius l. 2. de justit. & jur. cap. 29. dub. 10. Layman lib. 3. theol. moral. tr. 6. c. 2. num. 8. Lugo 1. 2. disp. 37. sect. 4. num. 42. & sequent. Coninch. 1. 2. de Sacramentis disp. 13. de censuris num. 106. & 110. & disp. 34. de matrim. num. 98. Petrus Navarra de restitut. cap. 3. num. 161. Malderus, Sa, Bonacina, Toletus cum Busembau, & La Croix l. 4. c. 3. dub. 2. art. 4. & alii.

61 Ratio autem, quare Judex possit licite contra propriam conscientiam ferre sententiam secundum allegata, & probata in civilibus, & criminalibus minoribus, & non in criminalibus majoribus, est, quia Judex in causis civilibus, & criminalibus minoribus habet ad hoc legitimam potestatem ab ipsa republica, quæ est domina honorum suorum subditorum, & potest de illis disponere, quando bonum publicum id requirit, ut in hoc casu, ne forma publicorum judiciorum cum populi scandalo evertatur. At vero in criminalibus majoribus non habet Judex hanc potestatem à republica, quæ, cum non sit domina vitæ, ac membrorum suorum subditorum innocentium, non potest concedere Judici talem potestatem. Tum quia occidere innocentem est intrinsecus, malum sicuti cognoscere non suam uxorem: sed nemo potest licite cognoscere, quam certo scit esse non suam, quantumvis probetur per legitimos testes esse suam, & Judex pronuntiet esse suam, ergo nec etiam licetibi condemnare innocentem, quantumvis probetur nocens per falsa, & apparentia testimonia. Major est clara, minor est certa, & communis, & conceditur ab ipsismet Auctoribus contrariis; arg. cap. Inquisitioni 44. de sentent. excommuni. ubi conjux certo sciens occultum impedimentum matrimonii, quod tamen in judicio probare nequit, tenetur potius humiliter sustinere excommunicationem, quam juxta sententiam Judicis reddere debitum, adeoque neque in proposito potest republica dare auctoritatem Judici ad licite condemnandum innocentem contra propriam conscientiam, quantumvis probetur nocens per falsa, & apparentia testimonia, & ad hoc faciunt dicta supra num. 52.

62 Nec valet dicere, quod sit contra rationem, ut plus deferatur uni, quam duobus, vel tribus testibus, uti faceret Judex, qui propter suam solam privatam scientiam reliqueret testimonium duorum, vel trium testium. Tum quia hac ratione quilibet Judex fingere posset se habere privatam scientiam de innocentia convicti Rei, & sic quemlibet Reum sibi bene affectum liberare in grave Republicæ detrimentum. Non valet, inquam, quia licet sit contra rationem credere magis uni testi, quam duobus, vel tribus, non est tamen contra rationem credere magis sibi, quam centum testibus, quia unusquisque facit sibi plenissimam fidem. Immo non solum facit sibi fidem, sed evidentiam rei, contra quam non valent centum testes oppositum deponentes; At tum quia responderi non adesse tale periculum in grave assertum reipublice detrimentum, quia cum in foro externo non sit credendum Judici, nisi id probet, sed potius debeat puniri

propter justitiæ ordinem non servatum, non subit libenter illud periculum punitiois in foro externo, nisi urgente, & stimulantem conscientiam in foro interno gravius punitiois apud Deum, juxta illud Matthæi 10. num. 28. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timeite eum, qui potest, & animam, & corpus perdere in gehennam.

De primo igitur ad ultimum, quando Judex scit certo scientia privata aliquem esse innocentem, licet iudice probatus sit nocens, tenetur omni modo eum liberare, si potest, v. g. excogitando causas sufficientes ad repellendam accusationem; Vel singillatim interrogando circumstantias loci, temporis, & hujusmodi (juxta exemplum Danielis Prophætæ Daniel. 13.) ut si testium falsitas possit deprehendi. Vel relinquendo carcerem apertum, si hoc sine majori malo, & scandalo fieri possit. Vel remittere causam ad Judicem Superiorem, & coram illo testificari innocentiam certo se cognovit Rei falso accusati. Quod si autem nullum præfatorum, aut similitium fieri posset, seu juvaret pro liberando tali innocente, & Judex argeretur à præpetente parte ad ipsum morti adjudicandum, tunc potius debet Judex officium dimittere, quam innocentem contra propriam conscientiam, licet iudice probatum nocentem, ad mortem condemnare, non obstante, quod etiam hoc modo nihil esset ipsi innocenti profuturus; Sic verus censet cum aliis Lessius lib. 2. tit. cap. 26. num. 78. Mastrius Theol. Moral. disp. 6. num. 25. Felix Potestas tom. 1. p. 1. num. 118. & 119. Reiffenstuel loc. cit. num. 50. Lugo, Filiucius, Toletus, & alii citati pro tertia sententia.

Judex licet habeat certam scientiam privatam contra Reum, quia v. g. propriis oculis vidit illum delinquentem, si tamen iudice probatus sit innocens, non potest licite ipsum condemnare, quia Judex, ut persona publicæ, debet sequi scientiam publicam, & procedere secundum allegata, & probata præsertim in favorem Rei; arg. cap. Odiā 15. de regulis Jur. in 6. ibi: Odiā restringi, & favores convenit ampliari; cap. In pœnis de regul. Juris in 6. ibi: In pœnis benignior est interpretatio faciendā, leg. 115. ff. de regul. Juris, ibi: In pœnalius causis benignius interpretandum est, l. 42. ff. de Pœnis, ibi: Interpretatione legum pœna molliendā sunt potius, quam asperandæ, & sic tenent S. Thom. 2. 2. q. 67. Navarr. cap. 25. Abbas in cap. Pastoralis 28. de officio Delegati 5. Quia vero n. 8. Covarrubias lib. 1. Variar. resolut. cap. 1. n. 8. Cajetanus, Filiucius, Lessius, Bonacina cum Busembau, & La Croix lib. 4. cap. 3. dub. 2. art. 4. Reiffenstuel lib. 1. decretal. tit. 32. num. 36. & alii. Et ratio est, quia generale est, quod Actor non probante, Reus absolvitur; cap. Cum Ecclesia Sutrina 3. §. final. de causa possession. & propriet. l. Qui accusare Cod. de edendo, cum similibus. Tum quia talis Judex absolvendo Reum non agit contra propriam conscientiam, cum non pronuntiet eum esse innocentem, sed solum quod contra ipsum nihil legitime, & iudice fuerit probatum, & pro hac conclusione faciunt Jura adducta sub num. 57.

Judex non potest à reis criminaliter inquisitis exigere 65 juramentum, dum judicialiter uti principales examinantur; Sic novissime statuit Benedictus XIII. in Concilio Romano tit. 13. de Jurjurando cap. 2. Vide verb. Accusatus num. 26.

Judices synodales, quibus à Romana Curia committuntur judicande causæ in partibus à Curia remotis, designari debent persone in ecclesiastica dignitate constitutæ, quæ sive personatum, sive canonicatum in aliqua cathedrali ecclesia obtineant. Hi vero designandi sunt ab Episcopis in synodis; & si aliqui ante novarum synodorum celebrationem obierint, substitui alii possunt etiam extra synodum ab Episcopo cum consensu Capituli usque ad novam synodum perseveraturi. Designatorum vero sive in synodis, sive extra, nomina Secretario supplicum libellorum Pontificis deferantur. Designatorum vero saltem quatuor in quacumque diocesi, vel plures, si amplitudo ejusdem potuisset. Benedict. XIV. r. Bull. const. 28. incip. Quamvis Patet n. 1. Vid. Breve S. D. Clem. XIV. in add. hisp. verb. Appellatio, & Ord.

circul. verb. Forum, vers. Nemini in dubium:)

67 *Judices synodales in omnibus diocesis designari jubentur, Benedict. XIV. tom. 1. const. 28. incip. Quamvis §. 5. Et permittuntur eligi ab Episcopis extra synodum cum consilio Capituli; Idem ibid. §. 5. & 6. *

68 Eorum nomina Pontifici sunt denuntianda, ut causarum commissiones ipsis dirigerentur; Idem ibid. §. 5. & 6. *

69 Quatuor hic non incongrue sunt discutienda. I. An Judex supplere valeat, quæ omisa à partibus sunt. II. An sequi tenetur sententiam æquiolem. III. An probabiliorum. Et demum. IV. Quid faciendum, si causa ei videatur utrinque æque probabilis.

Ad primum quod attinet, potest Judex ea supplere 71 quæ juris, non item quæ facti sunt, nisi ex actis relucant. Primum membrum probatur ex Lege Unica C. Ut quæ derunt Advocat. part. Judex supplet: (Ad rem glor. 2. D. Greg. Lopez in leg. 13. tit. 4. p. 3. Non officii perlegere leg. 11. ejusd. tit. & p.) membrum posterius inde patet, quod Jura partium allegare non Judicis, sed Advocati officium est, Consule Voet in Comm. ad Pandect. l. tit. num. 49. Limitatio subnexa est æque aperta, propterea quod si facta ex actis relucant, scit illa ut Judex, consequenter quam fidem publicam sequi debeat, debet etiam secundum illa pronunciare. Quapropter si ex actis colligat alterutrum litigantium præscripsisse, debet ei rem ex præscriptione adjudicare, esto in ea se non fundaverit, Brunman in d. L. unica n. 8. Zanger. de Except. p. 3. cap. 26. num. 16.

73 Addit Stryk-juridic. dist. vol. 2. disp. 2. c. 3. n. 7. Si facta 74 quadam (sunt ejus verba) Judici nota sint, etiam ex aliis actis ista supplere tenetur. Sed meo iudicio minus recte.

75 Quod concernit secundum, si Jura sint utrinque dubia, tenetur Judex sequi sententiam æquiolem. Et ita 76 capi debet L. 8. C. de iudicis ubi habetur: Placuit in omnibus rebus præcipuum esse justitiæ, æquitasque, quam stricti juris rationem. Ceterum si lex sit clara, esto Judicis dura, ac nimis videatur rigorosa, non potest tamen ab ea recedere, L. 12. §. 1. ff. Qui & à quib. manumitt.

78 Quoad tertium, recte Auctor n. 52. sensit haud posse Judicem sequi opinionem probabilem relicta probabiliori. Adi vero Peregrin. in manduct. ad Jurisprud. Justin. l. 4. tit. 18. qui & de eo disserit an Advocatus causam tueri possit secundum opinionem probabilem in concursu probabilioris.

79 Restat ut de quarto disseratur. Variæ autem sunt hæc de questione opiniones. Mihi ea semper arrisit sententia, ut Judex vel transactione suadeat, vel eo rem dirigat, ut forte aut per arbitros controversia dirimatur, aut vero æqualiter dividatur. Confer Peregrin. in manduct. ad Jurisprud. Justin. lib. 4. tit. 18. qui aliorum opiniones refert, unaque confutat. ¶

(Videatur lit. A pag. 68. n. 12. apposita: pag. 159. col. 2. pag. 161. col. 2. & 163. col. 2. in add. nov. hisp. Recognoscatur add. hisp. ex pag. 181. & 210. col. 1. vers. Quivis: in ead. lit. A Ne contemnatur add. hisp. lit. C pag. 145. in fin. pag. 168. vers. Consonat: pag. 244. col. 2. prope n. 37. lit. D ex pag. 41. ad 84. in novis. hisp. add. cum lit. F ex pag. 86. in utriusque add. tam hisp. quam hisp. nov. lit. R pag. 37. ad n. 176. col. 2. Vid. etiam verb. Advocatus.

Etsi, his recognitis, sufficiens instructio exhibetur, ut veniamus in cognitionem qualitatum, quibus ornati seu præditi esse debent ad justitiam distribuendam admittendi; nihilominus quid amplius hæc materia amplificabitur ut minus et aliqua notio notetur iudicum, quorum in nostris juris corporibus, in prologo ad Lectorem præmissis, recordatur.

Erant iudices qui in curia leg. 5. tit. 9. p. 2. regia causas terminabant: eisdem hodie, ni fallor, iudices inferiores, videlicet nostro idiomate Alcaldes de Corte en su Provincia, y los Tenientes de Villa (Vid. verb. Appellatio, in add. hisp.) æquiparantur: alii super his vulgo Sobreyeques agnoscebantur, causas in gradu appellatorio ab illorum sententis prosequentes: hisce nostra ætate Judices Supremi in aula tribunalis vulgo Alcaldes de Corte seu in Supremo Castellæ senatu, in ea, cujus denominatione nomine seu voce de Provincia distinguitur; (Vid. lit. A pag. 186. vers. Prætereundum, & seq.:

Præfectus Curie itidem noscebatur: dum à Regia persona nec audiri, nec diffiniri causæ poterant, iste nominabatur, ut in gradu appellatorio finem litibus imponeret; Præses Provincie vulgo Adelantado quoque creatus advenit: extra Curiam omnem habebat potestatem super iudices illius provincie, præsertim ad iudicandum in dicto gradu: incumbere eidem inquisitiones facere non solum ut malefactorum plecterentur, verum etiam ut omnibus tribueretur justitia: regia prætoria, seu cancellaria locum ejus pro nunc occupant, sicut eorum nomen, vulgo Merinos mayores, adipsentium: hi erant iudices duplici discrimine notati, nimirum Mayores & Minores: tamquam locum Præsidi provincie tenentes à manu seu voluntate regia illi, isti à prædictis Præsibus, sive Merinis majoribus eligebantur: dicebantur Minores quibus certæ causæ private competebant, & committebantur, scilicet criminales publicam vindictam appetentes: nostris temporibus iudices non reperitur quibus possit conferri nisi cum iudicibus vulgo Alcaldes de la Hermandad dum plene & absolute eorum facultates inspiciebantur, ac judicibus crimina punientibus in Prætorio: (Repete verb. Prætereundum:) nunc equidem iudicum Ordinariorum, Prætorive territorii præcipuæ sunt partes. (Vid. ad rem lit. G pag. 150. in add. nov.) Alii, qui in civitatibus, villis, ceterisque populis ad justitiam administrandam constituebantur: comparantur isti cum nostris iudicibus vulgo Alcaldes Ordinarios, Corregidores, & Alcaldes mayores; creabantur alii ab artificio collegiis in rebus ad exercitium eorum pertinentibus: ab omnibus, sive à majori parte electi in eisdem rebus ad iudicandum facultatem obtinebant: censentur ejusdem nature quæ hodie no tempore tribunalia pro negotiatoribus lingua vernacula Consulados æstimantur: Vide tit. 13. lib. 3. Recop. Castelle, 6. & 49. lib. 9. Recop. Indiar. cum Reg. Sched. inter alias 24. Novemb. an. 1784. Dicitur tituli in erectione Consulatuum Burgensis, Flavisensis, Mexicani, & Limani sunt publicati: regia vero schedula in Hispaniæ, quæ quidem in libello vulgo Gazeta ann. 1784. num. 104. & 105. annique seq. 1785. num. 1. ad 7. inclusive fuit inserta: supradicti omnes iudices ordinarii vocabantur; denique Delegati designantur. (Vid. sup. lit. D) Præsides provinciarum, & Merini majores aliquid commune cum his, qui hodie lingua hispanica Capitanes Generales, & Intendentes de Provincia vocantur, habebant, nam in rebus ad militiam, & regiam gazam attinentibus se immiscebant: immo Iudices Ordinarii de his cognitionem assumebant.

Ut opportune hæc pertractetur materia, alius locus desideratur, eo quod additionum harum angusti limites extensionem, quam requirit, non patiuntur: quare, ut præcedentia, & cetera plane omnibus innotescant, posteaquam remissiones, in exordio hujus adnotationis insertæ, memorie tradantur, debent recognosci leges 18. 19. 22. & 23. tit. 9. part. 2. 1. tit. 4. p. 3. tit. 13. 15. & 16. lib. 2. Ord. Reg. tit. 4. 5. & 9. 5. 6. & 9. lib. 3. tam legum quam Ad. Accord. Recop. Castel. in quibus de iudicibus tractatur, lingua vernacula Adelantados, Merinos, Alcaldes mayores de los Adelantamientos, Merindades, Arzobis, Corregidores, Alcaldes Ordinarios; De iudicibus vulgo Alcaldes de la Hermandad tit. 13. lib. 8. ejusd. Recop. agitur; De hisce tribunalibus supremam auctoritatem habentibus, & circumscripte ad unum territorium ex tit. 4. usque in fin. lib. 2. & ex tit. 1. ad 3. inclusive lib. 3. tam legum quam Ad. Acc. Recop. Castelle: per eosdem titulos qualitates, quæ hujusmodi munera obtinentur, in hærent, & obligationes, quas unusquisque adimplere tenetur, dignoscuntur: nihil intactum relinquatur, & conlatis omnibus utriusque temporis notabuntur differentia.

Hic ostenditur, & manet in addit. nov. hisp. verb. Forum, demonstratum, varia esse tribunalia creata, ut causæ, unicuique competentes discutiantur, & terminentur; verum sola per se (Ad rem vid. lit. E pag. 149. col. 1. vers. Alias) in tam amplissimis territoriis ad impendendum, & exequendum cum non sufficerent, impulit necessitas, alios iudices creare, qui vices suas gerentes præcepta legislativa in provincia sibi demandata

exsolvent, & muneri suo secundum præscripta satisfacerent: ideo pro qualibet vicariis omni tempore constituerent, & ministros eligere, fuit Regiæ fœneræ visum necessarium: hæc de causa, si attenditur in rebus bellicis, terrestribus; & maritimis, justitiæ administratio, Duces generales, etiamque Prorogæ ad aliquam provinciam cum Advocato Assessore, sive Auditore mittuntur, Tribunus Militum, hoc est legionis alicujus supremum caput hispano idiomate *Coronel de Regimiento* circa suos subditos cum Assessore, ubi eo causæ indigent, cognitionem judicialem assumunt, ad minus in prima instantia: nil hic loquitur de militibus, militiae adscriptis, stipendiaque non merentibus vulgo *Milicianos*: nec de Corporis regii Custodibus, scilicet lingua vernacula *Guardias de Corps, Españolas, y Walonas*, nec de illis, hastis bipennibus utentibus vulgo *Alabarderos*: recognoscantur iterum remissiones jam animadversæ *lit. F pag. 91. & 92. in nohis. add.* ibique permulta circa præcedentem materiam decernuntur: Ordinationes militares ne despiciantur; si de regis gazæ directione agitur, Intendentes nominantur, ab Exercitus Intendentibus separati, & diversi, utpote illi recuperationem regalium reddituum intendunt, isti in reâ distributione summum, quibus res indiget militaris, quamvis ex dictis regis proventibus fiat: si ad justitiæ honorificæ munia prout in communi obeunda, rerum in politia (*Vid. lit. F pag. 19. vers. Sancti Officii: in addit. hisp.*) consistentium expeditionem fit transitus, (etiam intra suos cancellos ceteri justitiæ administrant) præter Provincialium Consiliorum, Judices Ordinarios, Correctores, Gubernatores, Proprietores &c. eligi, inexcusabile fuit; hæc omnia licet sint summam prælibata, fere inter hæc jurisdictiones, & facultates (ab eodem fonte *vid. verb. Forum*, dimanant) potest animadverteri discrimen; si autem notatæ supra decisiones cum regia instructione, centum, sex & quadraginta capita seu articulos amplectente, (ann. 1749. 13 Octob.) bene digestæ retinentur, minime obscura hæc materia apparebit, præsertim dum de posterioribus resolutionibus, ipsomet articulos derogantibus, aperientibus, seu abrogantibus, Lector meminerit.

Prædicta sufficiant, & ad nostris temporibus decreta de judicibus Ordinariis, videlicet Prætoribus, & Proprietariis iter arripiatur. Cum regius Fiscus Patronus præjudicia ex accessione civitatis præfecturæ ad provincie consequentia animadverteret, nec posse utriusque dignitatis negotia unum subiectum recte adimplere, regio Castellæ Senatui notum fecit: & ut omnia confusionem commoventia depellerentur, hæc præfecturas secreti intellexit: quamobrem omnibus, quæ oriebantur, incommodis non temere meditatis, per *reg. Sched. 13. Novembris ann. 1766.* fuit provisum, Intendentes vulgo de Provincia, & Correctores suam jurisdictionem seorsim exercere, & quoslibet de causis ad propriam spectantibus, absque eo quod in messem alterius suam falcem immittat, cognoscere: idcirco justitiæ distributio, politicaque gubernatio inseparabiles civitatis præfecturæ dignoscuntur, & provinciæ, quæ regis gazæ, & belli propria considerantur: qua determinatione præ oculis habita, citata instructio in cap. 1. de justitiæ distributione agente, abrogationem meruit.

Jus unicuique expedite tribuere, anterioris schedulæ fuit præcipuum objectum; semper Reges Catholici curarunt, ut justitiæ facile, & sine acceptione pro meritis, & cuiusque virtutibus æqualis omnibus conservetur, quapropter diligentes judices non solum stipendia mererent sed etiam honoris augmentum: stipendia, quia mercede sua dignus est mercenarius, sine eaque justitiæ administrant, aut in contemptum dignitatis mendicare cogentur, aut illius mercaturam efficerent; honoris augmentum, nam post laborem convenit quem ad eum de venire, cum hæc spes homines alliciat, promissis (*eg. 34. tit. 2. lib. 2. Ind.*) stare: que quidem cum regis intentiones non expleant, etiamque adverterentur, per multos Prætores, (*Reg. Sched. 21. April. ann. 1783. & Reg. Decret. 1. Octob. ejusd. ann.*) postquam per triennium summunus gerebant, aliam præfecturam cunctanter impetrare, ad provisiones similium honorum faciendas nove

regulæ, & stabilimenta sunt in publicum redacta: tam consentanea, ut, siquis justitiæ distribuendi gratia fuerit assumptus, nec deant stipendia, nec ascensus: per tres classes inferiores judices distinguuntur: (scilicet tamquam æstimatur, quia gradatim proceditur) classium discretio juxta stipendii quantitatem designatur: ubi major summa & jurisdictionis extensio, licet eadem dignitas, ibi major gradus: si per duo de viginti annis (sex in quacumque) quisquam judicaturæ vacaverit, in amplissimo prætorio vulgo *Chancilleria* & *Audiencia* sedem seu honorem adipiscetur: numquam qui in eisdem prælaturis acceptionem mereatur, tempus vacabit: nec, quamquam perpetuo morbo laboret, in vitæ humanæ subsistentiam auxilia deficiant. Quid amplius appetendum ut justitiæ bene distribuantur? ad subventionem conceduntur necessaria, honor non denegatur? Quam excusationem judices consequentur, si partes suas optime non præstiterint? Undique ut eas adimpleant, est consultum: in tantum honorantur, ut inter Administratos, & Prætores aliqua (in super hic habetur justitiæ distributio) notatur convenientia, nam omnibus (*Reg. Sched. 8. Decemb. ann. 1782. §. 12. præced. Sched. 21. April. ann. 1783.*) indulgetur, ne per Superiores, sive provincialium Capita in custodia possint, inconsulto Principe, seu mandatum Consilio supremo, ejusve Gubernatore decernente, detineri; ortum, ni videtur, (respuatur judicium) ducere hæc indulgentia, ne parvi pendatur hujusmodi dignitates: ne vassalli, in quibus major mentis claritas non reperitur, subjectionem refugiant, quia si dignitates contemnantur, obsequium deficiet: ut evitentur casus, inferioribus præsertim causam ad timide in justitiæ distributione procedendum præbentes; rem bene aut male agere multoties in plena operantis libertate consistit: sine ea quid mirum justitiæ prout in concreto vacillare! Dum homines aspiciunt, majore in dignitate positos displicere gerenda, cum timore operantur, injungiturque necessitas interea temporis supercedendi in præjudicium vassallorum, seu temperamento aliquo actionem honestandi; ut hæc libertas semper attendatur, justissime fuit decretum judices supremos (*Leg. 25. tit. 4. lib. 2. 17. tit. 6. lib. 3. Audi. Acc. 57. in. 4. lib. 2. Recop. Castell. & 16. tit. 3. lib. 2. Ind.*) commendatitias literas ad Ordinarios mitti non debere, utpote preces superiorum tamquam præcepta æstimari solent, atque libertatis vires mitescere.)

JUDICIUM.
SUMMARIUM.

- 1 *Judicium quid sit; quot vero & quæ seu principales, seu minus principales personæ ad illud constituendum requirantur; ad num. 7.*
- 8 *Judicium à quibus causis, & quomodo dividatur. ad n. 11.*
- 12 *In Judicio, seu processu summario que solennitates omitti possint, quæ vero non, ad num. 14.*
- 15 *In quibus causis judicium summarium institui possit, in quo solent, ac possit, ad num. 22.*
- 23 *An possit extra casum necessitatis & pietatis Judicium exerceri diebus feriatis; quot vero sint, & quæ feriarum species, ad num. 27.*
- 28 *Quid licitum vestimus sit circa dies feriatas, habita diversitatis feriarum ratione, ad num. 39.*
- 40 *Subneantur Additiones ex aliena manu, ad n. 92.*

Judicium sumptum pro causæ discussione, quæ coram iudice pro tribunali sedente fit, definitur, quod sit legitima controversia apud iudicem inter litigantes tractatio, seu disceptatio, & ad iudicium; Est in re communis, cum Glossa in cap. Forus 10. de verborum significat. verb. Judicium, ubi dicit, quod Judicium est legitimus altus duarum personarum, Actoris, & Rei super eadem questione super eodem iudice contracta.

Ad constituendum Judicium requiruntur ordinariè tres personæ principales, scilicet *Judex, Actor, & Reus*. Inter litigantes 62. *Junta Gloria mag. lib. F ff. de Juridictis, cap. Forus 30. de verbor. significat.* Judex sic dic-

tus, quasi *Jus dicens populo*, sive quæ *Jure disceptat*; prout expresse habetur in cap. Justum est 1. *caus. 23. quest. 2. & in cit. cap. Forus 10. de verbor. significat.* est persona, quæ publica auctoritate Judicio præest, & quasi mediatore agens inter litigantes, rem controversam secundum Juris præscriptum definit, *arg. cap. In istis 3. dist. 4. & cit. cap. Justum est, & cit. cap. Forus*: Actor ab agendo dicitur, est persona, quæ actionem proponit, & prior ad Judicium provocat; *leg. in tribus 13. l. Qui prior 29. de Judicis, & talis in causis criminalibus proprie vocatur Accusator leg. inter. 20. leg. Accusatore 13. ff. de public. Judic. leg. Si accusatoribus 4. Cod. de accusat. & cit. cap. Forus 10. de verbor. significat.* expresse dicitur. *Accusator vocatus est, quasi accusator, quia ad causam vocat eum, quem appellat.* In causis autem civilibus proprie vocatur Actor, seu Petitor, *leg. inter. 62. de Judicis.* Reus sic dicitur non à reatu, sed à re, de qua disceptatur, & est controversia, ut expresse habetur in cit. cap. Forus libi: *Reus à re, quæ petitur, nuncupatur, quia quamvis conscius sceleris non sit, Reus tamen dicitur, quæ in Judicio pro re aliqua petitur, est persona, quæ ab Actore provocatur, seu in Jus vocatur, & contra eam in Judicio agitur.*

Notanter autem dicitur est *tab. num. 2.* quod ad constituendum Judicium requiruntur tres personæ principales, quia ultra ipsas tres personæ principales solent intervenire alie personæ minus principales, seu accessoriæ, ut *Testes, Advocatus, Procurator, Tabellio, & alie nonnullæ, veluti Ministri Justitiæ, ut docet Communis praxis.* De his vero, quæ concernunt Judicem, Actorem,

Reum, Advocatum, & Procuratorem, *Vide verb. Judex, Actor, Reus, Testis, Advocatus & Procurator.* Judicium dividitur juxta quatuor causarum generas, scilicet à causa efficiente, seu ratione Judicis illud peragentis, dividitur in Judicium ecclesiasticum, & seculare. Judicium ecclesiasticum est illud, in quo coram Judice ecclesiastico disceptantur, & definiuntur causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes. Judicium seculare è contra est illud, in quo coram Judice seculari, seu laico disceptantur, & definiuntur causæ ad forum seculare pertinentes. A causa finali, seu ratione finis, ob quem processus judicialis instituitur, dividitur Judicium in Civile, Criminale, & Mixtum. Judicium civile est illud, in quo Actor suum, vel alterius commodum privatum prosequitur, sive causa ex contractu, sive ex delicto descendat, non agendo tamen super delicto, seu crimine, Judicium Criminale è contra est illud, in quo agitur super crimine ad publicam vindictam, seu poenam publicam, sive ea corporis sit, sive pecuniaria applicanda Fisco, aut publici officii privato, & hujusmodi. Judicium Mixtum est illud, in quo partim civile, & partim criminaliter agitur, ut *g. cum de crimine aliquo, ut de furto, & damno illato, agitur ad interesse partis, & simul ad vindictam publicam.* A causa materiali, seu ratione materiæ controversæ Judicium dividitur in petitorium, & possessorium. Judicium petitorium est illud, in quo principaliter disceptatur de rei proprietate, dominio, vel quasi dominio, vel de jure aliquo in re, vel ad rem competente, ut si res vindicetur, hæreditas petatur, actio empti, depositi, commodati, aut alia simili-

Vix enim alibi summæ potestatis auctoritas majori cognoscitur energia, quam Regis in tribunalibus, ubi jus dicitur, justitiæ administratur, & Imperium in tota sua latitudine exercetur. Inevitabilia Judicia fore, ex quo hominum multitudo in civili coaliuit societate, partim ex naturali proclivitate dissentendi, partim ex innata cupiditate habendi, sicut necessaria, ut causæ controversæ inter cives publica auctoritate discuterentur; Jurispetitorum, omnium una est vox, & definitio. Ad hoc verificandum tres personæ principales concurrere, scilicet, Actorem, Reum, & Judicem, est in prolapu. Ordinem naturalem in omnibus judicis præcisè servare Judices debere, non est qui ambigit. Adscititii verò Judicium processus in Hispaniæ tribunalibus observantia, jussa multoties invenitur; (1) diversitas tamen Judiciorum à causis præsertim materiali, formalive provenita permittere equidem valet, sed dumtaxat de plano cognosci in possessionis summario, summarissimo & interim Judicio intentato, plenariis possessionis preparatorio: ut in Interdicto Div. Adriani, ex *gr. Carbon. Edicto*, cum mulier ventris nomine petit in possessionem mitti (2), redintegrandæ (3), ceterisque privilegiatæ naturæ. Præter hos vix cognoscitur Hispaniis tribunalibus summarium; sed plenarium possessorium, plerumque verò ordinarium petitorium. De singulis sigillatim tractare mare magnum æstimatur. Quæ enim actio, aut exceptio Clientibus conveniat introducere, casu occurrente, Causidicorum, Jurispetitorumque relinquunt præudente.

Ut non permaneat intacta materia, aliquidque in ejus cognitionem extendatur, attendi debet, qua cum actione contendere in judicio volentes se presentent: quippe cujuscumque sit naturæ, ordinariæ aut executivæ, tam canonico quam patio jure, ecclesiastici, secularesve Judices solemnitatibus observantiam ac processus formationem in utroque stabilitarum, effugere hæc possunt; sic est omnibus secularibus, & ecclesiasticis præventum (4); his utpote inseparabilis Regiæ Majestatis conceditur protectio, ut dispositiones canonice erga ipsam formationem dirigentes, in effectum perducantur (5); propterea quod si in minimum infringantur, venit recursus de vi in modo cognoscendi, & procedendi intentandus, & si bene instructus, decretum adnotatur, vel providetur lingua hispana. *Que el Juez en conocer, y proceder, como conoce, y procede, hace fuerza* (6).

- (1) *Reg. Sched. 5. Sept. 1767. Ibi:* He ordenado entre otras cosas, para que se corrigiesen los abusos introducidos en los tribunales contra la pura, y recta observancia de las leyes del Reyno: *Reg. Sched. 11. Januar. 1770. Ibi:* Encargo a todos los tribunales, y Jueces estrechamente la observancia de las leyes: *Junta*
- (2) *L. 7. tit. 22. p. 3. Escodriñada,* è sabida la verdad del pleyto debe el juzgador dar su juicio. Pero pleytos, y ha que el juzgador non ha porque facer grande escodriñamiento, si non oirlos, è librarlos llanamente: è esto mismo decimos que debè ser guardado quando alguna muger finca preñada de su marido que finò, è demanda al juzgador en nome de aquella criatura que tiene en el vientre. Que dando ella pruebas, ò presunciones que era su muger legitima, è que è fincra preñada del, maguer las pruebas fuesen dudosas, è non lo digesen claramente, debe ser apoderada por juicio de aquellos bienes que demanda en nome de aquella criatura, è puede vivir, è mantenerse en ellos: *Junta*
- (3) *L. 2. tit. 13. lib. 4. Ibi:* Y restituyan à la parte depojada hasta el tercero dia: *L. 3. ejusd.* Procediendo en todo sumariamente sin figura de juicio: *L. 5. ejusd.*

Ibi: Ordenamos, y mandamos à los Concejos, Justicias de los lugares donde esto acaeciese, que luego restituyan, y hagan restituir à los tales despojados, y saquen de las prisiones à los que asi fueren presos, habida solamente sumaria informacion de que como las tales personas fueron presas, y les tomaron sus bienes, sin mandado de Juez legitimo. *L. 3. tit. 7. lib. 7. Ibi:* O que el dicho Concejo fue despojado de la posesion de ello, que luego sin otra figura de juicio, y sin conclusion de causa, torne, y restituya, y haga tornar, y restituir al tal Concejo la posesion libre, y pacifica de aquello que hallare, que fue despojado. (4) *Vid. verb. Forum.* (5) *L. 37. tit. 3. lib. 1. cap. 7. Ibi:* A cuyo fin ordeno al mi-Consejo este muy atento para que no se falte à lo dispuesto por los sagrados canones, cuya observacion me pertenece. *Vide verb. Forum.* (6) *Auct. acord. 4. tit. 1. lib. 4. §. 2. Ibi:* Y que si por algun Juez Ecclesiastico se procede con injusticia notoria en defensa del que la padece, se dà el auto medio: de que el Juez en conocer, y proceder, como conoce, y procede, hace fuerza: *Junta*